

Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma vuosille 2020–2023

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2020:15

Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma vuosille 2020–2023

Oikeusministeriö

ISBN PDF: 978-952-259-835-6
Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö
Julkaisutuotanto

Helsinki 2020

Kuvailulehti

Julkaisija	Oikeusministeriö	22.10.2020	
Tekijät	Elina Ruuskanen		
Julkaisun nimi	Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma vuosille 2020–2023		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2020:15		
Diaari/hankenumero	OM014:00/2020	Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
ISBN PDF	978-952-259-835-6	ISSN PDF	2490-1172
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-835-6		
Sivumäärä	66	Kieli	suomi
Asiasanat	väkivalta, naisen asema, ennaltaehkäisy, poikkihallinnollisuus		
Tiivistelmä	<p>Hallitusohjelmaan sisältyy kirjaus naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman laatimisesta. Oikeusministeriö asetti 28.1.2020 torjuntaohjelman valmistelua varten poikkihallinnollisen työryhmän.</p> <p>Ohjelmavalmistelussa on huomioitu mm. Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa valvovan GREVION Suomelle antamat suositukset, olemassa olevat torjunta- ja toimenpideohjelmat ja strategiat sekä muu teemaan liittyvä hallitusohjelmavalmistelu, kuten seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus, arviomuistiot kunniaan liittyvän väkivallan ja naisten sukuelinten silpomisen erilliskriminalisoinnin tarpeesta, lähestymiskieltolainsäädännön tarkastelu, ihmiskaupan vastainen poikkihallinnollinen toimintaohjelma sekä sovittelun ja vaihtoehtoisten konfliktinratkaisumenetelmien tilanteen tarkastelu, ml. lähisuhdeväkivallan sovittelu.</p> <p>Ohjelman läpileikkaava teema on väkivallan ennaltaehkäisy. Väkivallan muodoista ohjelmaan on sisällytetty kunniaan liittyvä väkivalta ja digitaalinen väkivalta. Lisäksi painotetaan väkivallan tekijöiden kanssa tehtävää työtä sekä esitutkinta- ja rikosprosessin sekä rikosseuraamusalan viranomaisten osaamisen kehittämistä.</p> <p>Ohjelman toimeenpanoaika on vuoden 2020 syksystä vuoden 2023 kevääseen. Työryhmä seuraa ohjelman toimeenpanoa ja laatii ohjelman toteutumisesta raportin alkuvuodesta 2023. Lisäksi ohjelman toteutumisesta teetetään ulkopuolinen arviointi.</p>		
Kustantaja	Oikeusministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Justitieministeriet	22.10.2020	
Författare	Elina Ruuskanen		
Publikationens titel	Programmet för bekämpning av våld mot kvinnor 2020–2023		
Publikationsseriens namn och nummer	Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2020:15		
Diarie-/projektnummer	OM014:00/2020	Tema	Betänkanden och utlåtanden
ISBN PDF	978-952-259-835-6	ISSN PDF	2490-1172
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-835-6		
Sidantal	66	Språk	finska
Nyckelord	våld, kvinnors ställning, förebyggande, förvaltningsövergripande		
Referat	<p>I regeringsprogrammet ingår en föresats om att utarbeta ett program för bekämpning av våld mot kvinnor. Justitieministeriet tillsatte den 28 januari 2020 en förvaltningsövergripande arbetsgrupp för att bereda bekämpningsprogrammet.</p> <p>I beredningen av programmet har man beaktat bl.a. de rekommendationer som expertgruppen GREVIO som övervakar genomförandet av Istanbulkonventionen har gett Finland, befintliga bekämpnings- och åtgärdsprogram och strategier samt annan beredning i enlighet med regeringsprogrammet i anslutning till temat, såsom totalreformen av lagstiftningen om sexualbrott, bedömningspromemorior om behovet av separat kriminalisering av hedersrelaterat våld och kvinnlig könsstympning, granskning av lagstiftningen om besöksförbud, den förvaltningsövergripande handlingsplanen mot människohandel samt granskning av läget i fråga om medling och alternativa konfliktlösningsmetoder, inklusive medling av våld i nära relationer.</p> <p>Programmets genomgående tema är förebyggande av våld. Programmet omfattar också hedersrelaterat våld och digitalt våld. Dessutom betonas arbetet med dem som begår våld samt utvecklandet av kompetensen hos myndigheterna inom förundersöknings- och straffprocesserna samt inom brottspåföljdssektorn.</p> <p>Programmet genomför från hösten 2020 till våren 2023. Arbetsgruppen följer upp genomförandet av programmet och utarbetar en rapport om genomförandet av det i början av 2023. Dessutom görs en extern utvärdering av genomförandet av programmet.</p>		
Förläggare	Justitieministeriet		
Beställningar/distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: vnjulkaisumyynti.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Justice	22.10.2020	
Authors	Elina Ruuskanen		
Title of publication	Action Plan for Combating Violence against Women for 2020–2023		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Justice, Memorandums and statements 2020:15		
Register number	OM014:00/2020	Subject	Memorandums and statements
ISBN PDF	978-952-259-835-6	ISSN PDF	2490-1172
Website address URN	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-835-6		
Pages	66	Language	Finnish
Keywords	violence, position of women, prevention, intersectoral approach		
<p>Abstract</p> <p>One of the objectives laid down in the Government Programme of Prime Minister Sanna Marin's Government is to draw up an action plan for combating violence against women. On 28 January 2020, the Ministry of Justice appointed an intersectoral working group to prepare such an action plan.</p> <p>In the preparation of the Action Plan for Combating Violence against Women, the working group took into consideration, among other things, the recommendations given to Finland by GREVIO, which monitors the implementation of the Istanbul Convention, the existing preventive and other action plans and strategies, as well as other projects related to the theme that are being prepared under the Government Programme. These include the comprehensive reform of the legislation on sexual offences, the assessment memorandums on the need for separate criminalisation of honour-related violence and female genital mutilation, the review of the legislation on the restraining order, the intersectoral Action Plan against Trafficking in Human Beings, and the review of the situation of mediation and other alternative dispute resolution methods, including mediation in cases of intimate partner violence.</p> <p>The cross-cutting theme of the Action Plan is the prevention of violence. Of specific forms of violence, the Action Plan covers honour-related violence and digital violence. In addition, emphasis is placed on the work to be carried out with perpetrators of violence and on the competence development of authorities responsible for criminal investigation, criminal procedure and criminal sanctions.</p> <p>The implementation period of the Action Plan extends from autumn 2020 until spring 2023. The working group will monitor the implementation of the Action Plan and prepare a report on it in early 2023. An external assessment of the implementation of the Action Plan will also be carried out.</p>			
Publisher	Ministry of Justice		
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: vnjulkaisumyynti.fi		

Sisältö

1	Johdanto	8
1.1	Ohjelman valmistelu.....	11
2	Ohjelman toimenpiteiden taustaa	14
2.1	Naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyydestä Suomessa.....	14
2.2	Naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnassa on edistytty.....	16
2.3	Muu käynnissä oleva valmistelu, jolla on yhteyksiä naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaan.....	22
3	Torjuntaohjelman ja toimenpiteiden teemat	28
3.1	Tietoisuuden lisääminen.....	29
3.2	Viranomaisten koulutus.....	31
3.3	Tutkimukset ja selvitykset.....	32
3.4	Lähisuhdeväkivallan ehkäisemisen yhteistyörakenteet.....	33
3.5	Kunniaan liittyvä väkivalta naisiin kohdistuvan väkivallan muotona	35
3.6	Digitaalinen väkivalta	39
3.7	Lähisuhdeväkivallan tekijöiden kanssa tehtävä työ.....	42
4	Toimenpiteet	45
4.1	Tietoisuuden lisääminen naisiin kohdistuvasta väkivallasta	46
4.2	Ammattihenkilöstön koulutukset.....	48
4.3	Viranomaisohjeet	51
4.4	Lähisuhdeväkivallan tekijöille tarkoitetut ohjelmat.....	52
4.5	Rakenteet ja alueellinen koordinaatio	53
4.6	Tutkimukset ja selvitykset.....	54

Lähteet.....	56
Liite 1. Torjuntaohjelman työpajoihin osallistuneiden taustatahot.....	61
Liite 2. GREVION suositukset, joihin torjuntaohjelman toimenpiteillä vastataan	63

1 Johdanto

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmassa¹ todetaan, että hallitus kiinnittää erityistä huomiota henkilökohtaiseen koskemattomuuteen sekä henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten, erityisesti lapsiin kohdistuvien rikosten sekä lähisuhdeväkivallan vähentämiseen. Ohjelmassa todetaan myös, että esimerkiksi lähisuhdeväkivallan uhrien asemassa on Suomessa edelleen vakavia puutteita. Turvallisen oikeusvaltion kehittämisen yhtenä keinona hallitusohjelmaan sisältyy kirjaus naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman laatimisesta.

Edellinen poikkihallinnollinen naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämishjelma julkaistiin vuonna 2010 ja se kattoi vuodet 2010–2015². Ohjelman laatimisen aikaan olttiin tilanteessa, jossa Euroopan neuvostossa valmisteltiin ja neuvoteltiin naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskevaa yleissopimusta (ns. Istanbulin sopimus). Ohjelmassa lähestyttiin naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämistä kokonaisvaltaisesti siten, että siihen sisällytettiin toimenpiteitä väkivallan ehkäisystä, uhrin suojelemisesta ja tukitoimista sekä rikoksentehtäjän saattamisesta vastuuseen teoistaan. Ohjelmassa huomioitiin Suomea sitovat kansainväliset sopimukset ja velvoitteet ja ennakoitiin valmisteilla ollut Euroopan neuvoston yleissopimus.

Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi vuonna 2016 raportin³, jossa riippumattomat asiantuntijat tarkastelivat vuosiksi 2010–2015 laaditun naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman tuloksia sekä tuottivat tietoa naisiin kohdistuvan väkivallan poistamispyrkimysten nykytilasta Suomessa suhteessa Istanbulin sopimukseen. Raportissa todettiin, että naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma oli hyvä vä-

---

¹ Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019.

² Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2010:5.

³ Tavoitteena naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja perheväkivallasta vapaa Suomi. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmasta Istanbulin sopimuksen toimeenpanoon. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:15.

line, jolla onnistuttiin edistämään väkivallan vähentämistoimia Suomessa poikkihallinnollisesti. Ohjelma toi yhteen eri toimijat ja mahdollisti toimenpiteitä, joita ei olisi saatu aikaan ilman ohjelmaa. Arvioitsijat katsoivat, että ohjelmalla osaltaan luotiin hyvää pohjaa Istanbulin sopimuksen kansalliselle täytäntöönpanolle, mukaan lukien toimeenpanoa konkreetisovalle kansalliselle täytäntöönpanosuunnitelmalle.

Raportissa todettiin myös, että Istanbulin sopimuksen velvoitteiden toteuttaminen edellyttää tehokasta poikkihallinnollista viranomaisyhteistyötä, ja tämän työn hyvää koordinoitua. Lisäksi raportissa nostettiin esiin väkivallan vastaisen työn riittävä resursointi sekä nykyistä voimakkaampi panostaminen väkivallan ennaltaehkäisyyn, uhrien tukipalvelujen parantamiseen sekä väkivallantekijöiden vastuuttamiseen ja tukemiseen pois väkivallasta.

Istanbulin sopimus tuli voimaan kansainvälisesti 1.8.2014, kun sopimuksessa edellytetty kymmenen sopimusvaltion määrä tuli täyteen. Suomen osalta sopimus tuli voimaan 1.8.2015. Sopimuksen voimaansaattamista varten asetettiin ulkoministeriön johdolla työskennellyt työryhmä, joka laati mietintönsä hallituksen esityksen muotoon. Eduskunta hyväksyi Istanbulin sopimuksen, lain sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä ehdotetut lakimuutokset helmikuussa 2015 (EV 307/2014 vp).

Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelman⁴ vuonna 2017. Suunnitelma kattaa vuodet 2018–2021. Sen on laatinut naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta (NAPE), joka on Istanbulin sopimuksen 10 artiklan edellyttämä yhteensovittamiselin. Suunnitelma sisältää 46 toimenpidettä, jotka kohdentuvat eri hallinnonaloille ja rakentuvat vuosina 2010–2015 toteutetun naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämishjelman jatkoksi. NAPE seuraa toimeenpanosuunnitelman toteutumista vuosittain ja täydentää sitä tarvittaessa. Toimeenpanosuunnitelmassa todetaan, että Istanbulin sopimuksen toimeenpanoon ei ole osoitettu erillistä määrärahaa.

Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoa seuraa Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (GREVIO). Täytäntöönpanoa valvotaan arviointimenettelykierroksilla, joiden keston ja sisällön GREVIO määrää. Arviointimenettely suoritetaan lähettämällä arviotavaan jäsenvaltioon kysely. Tämän lisäksi GREVIO voi saada tietoja mm. kansalaisjärjestöiltä. Lisäksi voidaan järjestää maavierailuja.

---

⁴ Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018–2021. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2017:16.

GREVIO lähetti arviointikierroksen käynnistävän kyselyn Suomelle syksyllä 2017. Arviointi kohdistuu sopimuksen täytäntöönpanoon kokonaisuudessaan. GREVIO teki maavierailun Suomeen syksyllä 2018 ja antoi arviointiraporttinsa syksyllä 2019⁵. Istanbulin sopimuksen osapuolten komitea antoi tammikuussa 2020 Suomelle suosituksia GREVION antamien näkemysten toimeenpanemiseksi⁶. Suomen tulee raportoida näiden suositusten toimeenpanosta osapuolten komitealle 30.1.2023 mennessä.

Tämän torjuntaohjelman taustalla ovat sekä Istanbulin sopimuksen osapuolten komitean suositukset että GREVION ehdottamat toimet, joilla yleissopimuksen täytäntöönpanoa voidaan vahvistaa. Lisäksi useat pääministeri Marinin hallitusohjelmaan sisältyvät hankkeet sekä muut väkivallan ehkäisyyn liittyvät kansalliset ohjelmat, kuten *Väkivallaton lapsuus* -toimenpidesuunnitelma, liittyvät joko suoraan tai välillisesti naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen, joten ne yhdessä tämän torjuntaohjelman kanssa muodostavat kokonaisuuden, jonka kautta Suomessa puututaan tähän ilmiöön vuosina 2020–2023.

Torjuntaohjelma on valmisteltu tiiviissä yhteistyössä naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunnan (NAPE) kanssa. Valmistelussa on varmistettu se, etteivät NAPE ja torjuntaohjelmaa valmistellut työryhmä tee päällekkäistä työtä. Oikeusministeriön johdolla työskentelevä työryhmä on keskittynyt sellaisiin naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyviin teemoihin, joita ei tällä hetkellä käsitellä muissa valtioneuvoston kokoonpanoissa tai yhteyksissä.

Torjuntaohjelma sisältää toimenpiteitä, joilla pyritään ennaltaehkäisemään ja lisäämään tietoisuutta etenkin kunniaan liittyvästä väkivallasta ja digitaalisesta väkivallasta. Näitä väkivallan ilmenemismuotoja ei ole juurikaan käsitelty aiemmissa naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisissa ohjelmissa. Torjuntaohjelmaan on sisällytetty myös väkivallan tekijöihin liittyviä toimenpiteitä. Lisäksi ohjelmassa on useita kirjauksia, joiden kautta pyritään parantamaan väkivallan ehkäisemiseen liittyviä rakenteita ja koordinaatiota. Kaiken kaikkiaan ohjelmassa painotetaan naisiin kohdistuvan väkivallan ennaltaehkäisyä, tietoisuuden lisäämistä sekä etenkin esitutkinta- ja oikeusviranomaisten osaamisen parantamista.

---

⁵ GREVIO Baseline Evaluation Report Finland. GREVIO/Inf(2019)9.

⁶ Recommendation on the implementation of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence by Finland. IC-CP/Inf(2020)3.

1.1 Ohjelman valmistelu

Torjuntaohjelman valmistelua varten oikeusministeriö asetti työryhmän, jonka toimikausi on 28.1.2020–30.4.2023. Työryhmän tehtävänä on

1. valmistella naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman painopistealueet;
2. suunnitella ja toteuttaa työpajat, joiden pohjalta valmistellaan ohjelman toimenpide-ehdotukset;
3. valmistella yhdessä Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisyn toimikunnan kanssa ehdotukset GREVION suositusten sisällyttämisestä ohjelmaan siltä osin kuin suositukset koskevat ohjelman painopistealueita;
4. laatia naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma ja sitä koskeva toimeenpanosuunnitelma;
5. seurata ohjelman toimeenpanoa;
6. raportoida työstään oikeusvaltion kehittämisen ja sisäisen turvallisuuden ministeriryhmälle.

Työryhmän puheenjohtajana on neuvotteleva virkamies Elina Ruuskanen (oikeusministeriö, kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto). Jäseninä ovat neuvotteleva virkamies Minna Piispa (oikeusministeriö, kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto), johtaja Jari Keinänen varajäsenenään neuvotteleva virkamies Pirjo Lillsunde (sosiaali- ja terveysministeriö, hyvinvointi- ja palveluosasto), poliisitarkastaja Miia Lehtinen 30.6.2020 saakka ja 14.9.2020 alkaen poliisitarkastaja Kimmo Halme varajäsenenään poliisiyli-tarkastaja Heidi Kankainen (sisäministeriö, poliisiosasto), ylijohtaja Esko Ranto (opetus- ja kulttuuriministeriö, nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto), vanhempi hallitussihtööri Juha-Pekka Suomi varajäsenenään neuvotteleva virkamies Anna Bruun (työ- ja elinkeinoministeriö, työllisyys ja toimivat markkinat -osasto), erikoissyöttäjä Peter Levlin varajäsenenään erikoissyöttäjä Leena Hakavuori (valtakunnansyyttäjän toimisto), kehittämispäällikkö Martta October varajäsenenään erityisasiantuntija Suvi Nipuli (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos), poliisitarkastaja Pekka Heikkinen varajäsenenään poliisitarkastaja Måns Enqvist (Poliisihallitus), opetusneuvos Satu Honkala (Opetushallitus) ja pääsihtööri Terhi Heinilä varajäsenenään vaikuttamisen suunnittelija Maria Mailasalo (Naisjärjestöjen Keskusliitto). Työryhmän sihteerinä toimi 28.2.2020 saakka erityisasiantuntija Laura Karjalehto ja 1.3.2020 lähtien erityisasiantuntija Mia Luhtasaari (oikeusministeriö, kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto).

Ohjelman toimenpiteitä ideoitiin neljässä työpajassa, jotka järjestettiin alkuvuodesta 2020. Työpajoihin osallistui yhteensä lähes 70 naiseen kohdistuvan väkivallan vastaisen työn asiantuntijaa mm. järjestöistä, tutkimuslaitoksista ja viranomaisista. Taustatahot ja organisaatiot, joista työpajoihin osallistujat olivat, on listattu liitteessä 1. Työpajojen teemoina oli kunniaan liittyvä väkivalta, digitaalinen väkivalta, väkivallan ennaltaehkäisy, toistuvaan väkivaltaan puuttuminen ja väkivallan tekijät.

Torjuntaohjelman teemoista oli keskusteltu jo ennen torjuntaohjelmaa valmisteleavan työryhmän asettamista NAPEn kokouksissa ja NAPEn järjestötyöryhmässä, jossa on edustettuina keskeiset naiseen kohdistuvan väkivallan torjunnan parissa työskentelevät järjestöt. Kyseisissä keskusteluissa nousi esiin mm. digitaalinen väkivalta, kunniaan liittyvä väkivalta, ihmiskauppa ja haavoittuvassa asemassa olevat uhrin. Ihmiskaupan torjunnasta laaditaan oma ohjelmansa, minkä vuoksi sitä ei sisällytetty naiseen kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaan omana teemanaan. Toistuvaan väkivaltaan puuttumiseen liittyen työpajoissa käytiin runsaasti keskustelua lähestymiskielloista. Oikeusministeriössä on käynnissä hanke, jossa arvioidaan eri keinoja, joilla voidaan parantaa lähestymiskiellon tehokkuutta, vähentää lähestymiskiellon rikkomista ja lisätä erityisesti lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan uhrin turvallisuutta. Työpajoissa esiin nousseet ehdotukset ja ajatukset toimitettiin kyseisen työryhmän tietoon, eikä lähestymiskieltoihin liittyviä toimenpiteitä näin ollen sisällytetty tähän torjuntaohjelmaan.

Heti työpajojen jälkeen Suomi siirtyi koronapandemian vuoksi poikkeusoloihin. Työryhmä kokoontui kevään ja kesän 2020 aikana etäyhteyksien avulla yhteensä kuusi kertaa ja syksyllä ennen ohjelman julkistamista kaksi kertaa. Ohjelmavalmistelusta ja toimenpiteistä järjestettiin 28.8.2020 infotilaisuus, johon kutsuttiin kaikki työpajoihin kutsutut tahot ja muita keskeisiä sidosryhmiä. Tilaisuudessa kerrottiin ohjelman valmistelun etenemisestä ja esiteltiin toimenpide-ehdotuksia. Lisäksi kerrottiin ohjelman toimeenpanoon vuonna 2020 ja 2021 varatuista valtionavustuksista ja avustushakujen teemoista. Tilaisuudessa oli varattu runsaasti aikaa kysymyksille ja keskustelulle.

Ohjelma hyväksyttiin oikeusvaltion kehittämisen ja sisäisen turvallisuuden ministeriryhmässä 6.10.2020 ja julkaistiin 22.10.2020.

Ohjelman toimeenpanoon on varattu 400 000 euron vuosittainen määräraha. Määrärahaa voidaan joko jakaa yhteisöille valtionavustuksina tai käyttää suoraan oikeusministeriön toimintamenoihin. Ohjelmaan sisältyy useita toimenpiteitä, jotka rahoitetaan jakamalla valtionavustuksia mm. naiseen kohdistuvan väkivallan vastaista työtä tekeville järjestöille.

Työryhmä seuraa ohjelman toimeenpanoa ja toimenpiteiden edistymistä säännöllisesti. Työryhmä laatii ohjelman toteutumisesta raportin alkuvuodesta 2023. Tämän lisäksi ohjelman toteutumisesta ja vaikuttavuudesta teetetään ohjelman päätyttyä ulkopuolinen arviointi.

2 Ohjelman toimenpiteiden taustaa

2.1 Naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyydestä Suomessa

Naisiin kohdistuva väkivalta on Suomessa merkittävä ja kansainvälisesti tunnistettu ihmisoikeusongelma. Naisiin kohdistuvan väkivallan määrää seurataan ja voidaan arvioida mm. viranomaisten tietoon tulleen rikollisuuden kautta, henkirikosten seuranta-järjestelmän avulla sekä ns. uhritutkimusten kautta, joilla pyritään kartoittamaan myös sitä osuutta naisiin kohdistuvasta väkivallasta, joka ei tule viranomaisten tietoon. Piilorikollisuuden osuus on tämän tyyppisessä rikollisuudessa yleensä suuri.

Kansallisen rikosuhritutkimuksen mukaan⁷ 5,1 prosenttia naisista oli joutunut entisen tai nykyisen puolison tai seurustelukumppanin fyysisen tai seksuaalisen väkivallan, tai väkivallalla uhkaamisen kohteeksi vuonna 2018.

Euroopan unionin perusoikeusviraston vuonna 2014 julkaiseman tutkimuksen⁸ mukaan suomalaiset naiset kokevat väkivaltaa huomattavasti enemmän kuin EU-maissa asuvat naiset keskimäärin. Tutkimukseen vastanneista 18–74-vuotiaista suomalaisista naisista 47 prosenttia oli kokenut fyysistä ja/tai seksuaalista väkivaltaa 15 vuotta täytettyään. 30 prosenttia oli kokenut fyysistä ja/tai seksuaalista väkivaltaa nykyisen tai entisen kumppaninsa taholta 15 vuotta täytettyään. Muun kuin kumppanin taholta väkivaltaa oli elämänsä aikana kokenut reilu kolmannes suomalaisista naisista. Viimeisen vuoden aikana suomalaisnaisista 5 prosenttia oli kokenut entisen tai nykyisen kumppanin tekemää fyysistä ja/tai seksuaalista väkivaltaa, 7 prosenttia muiden tekemää väkivaltaa, ja yleensä fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa noin joka kymmenes nainen. Myös naisiin kohdistuva henkinen väkivalta on tutkimuksen mukaan Suomessa yleistä.

Tilastokeskuksen mukaan poliisin tietoon tulleista aikuisista perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreista noin 77 prosenttia oli naisia vuonna 2019⁹. Avio- ja avopuolisoiden sekä entisten avio- ja avopuolisoiden välisessä väkivallassa uhri oli nainen hieman yli

⁷ Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2018 – kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Helsingin yliopisto. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 35/2019.

⁸ Violence against women: an EU-wide survey. Main results. European Union Agency for Fundamental Rights, 2014.

⁹ http://tilastokeskus.fi/til/rpk/2019/15/rpk_2019_15_2020-06-02_tie_001_fi.html

80 prosentissa poliisin tietoon tulleista tapauksista. Kyse on siis voimakkaasti sukupuolistuneesta ilmiöstä. Viranomaisten tietoon tulleiden perhe- ja lähisuhdeväkivaltarikosten määrä nousi 7 prosenttia vuonna 2019 vuodesta 2018, mutta yleisellä tasolla määrässä ei ole tapahtunut suuria muutoksia viimeisten viiden vuoden aikana.

Tilastokeskuksen mukaan rikoslain 20 luvun mukaisia seksuaalirikoksia tuli viranomaisten tietoon vuonna 2019 hieman yli 4300 kappaletta. Näistä raiskausrikoksia (raiskaus ja törkeä raiskaus) oli noin 1477. Asianomistajien lukumäärä viranomaisten tietoon tulleissa rikoslain 20 luvun mukaisissa seksuaalirikoksissa vuonna 2019 oli 9361. Asianomistajista naisia oli 7297. Raiskausrikoksissa asianomistajia oli vuonna 2019 noin 2400, joista naisia noin 2100.¹⁰

Vuoden 2019 Kouluterveyskyselyn mukaan¹¹ fyysistä uhkaa oli viimeisten 12 kuukauden aikana kokenut noin 15 prosenttia 8.–9.-luokkalaisista tytöistä ja noin 8 prosenttia lukiolaistytöistä. Seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua ilmoitti kokeneensa vähintään kerran vuoden aikana noin joka neljäs 8. ja 9. luokkaa käyvä, lukiolainen ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeleva nuori. Seksuaaliväkivaltaa ilmoitti kokeneensa noin 7 % nuorista. Tytöt kokivat seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua selvästi poikia yleisemmin. Noin joka kymmenes (10–13 %) tyttö ilmoitti kokeneensa seksuaaliväkivaltaa vähintään kerran viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana.

Tietyillä väestöryhmillä on muita suurempi riski joutua häirinnän ja väkivallan uhreiksi. Sisäministeriön vuonna 2018 tilaamassa, turvallisuuden toteutumista eri sukupuolten ja väestöryhmien kannalta tarkastelleessa raportissa¹² todetaan, että vammaiset naiset ja ulkomaalaistaustaiset naiset kokevat väkivaltaa 2–3 kertaa enemmän kuin valtaväestön naiset. Saman raportin mukaan ulkomaalaistaustaisten naisten riski joutua raiskauksen uhriksi on lähes kaksinkertainen verrattuna kantaväestön naisiin.

Henkirikoksen uhrina vuosittain kuolleiden naisten määrä on vaihdellut 16 ja 30 hengen välillä vuosina 2013–2019. Naisuhreista 60 prosenttia oli joutunut puolison, seurustelukumppanin tai entisen kumppanin surmaamaksi.¹³

Kunniaan liittyvän väkivallan ja digitaalisen väkivallan yleisyyttä ja muotoja kuvataan tarkemmin alaluvuissa 3.5 ja 3.6.

---

¹⁰ Tilastokeskuksen StatFin-tietokanta.

¹¹ Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019. Tilastoraportti 33/2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

¹² Onko Suomi maailman turvallisin maa kaikille? Turvallisuuden toteutuminen eri sukupuolten ja väestöryhmien kannalta. KPMG Oy Ab 25.5.2018.

¹³ Henkirikoskatsaus 2020. Martti Lehti. Helsingin yliopisto. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 41/2020.

2.2 Naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnassa on edistytty

Suomi on saanut useiden vuosien ajan kansainvälisiltä ihmisoikeuksien valvontaelimiltä huomautuksia siitä, että Suomen toimet ovat olleet riittämättömiä naisiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttumiseksi. Huomautuksia ovat antaneet mm. YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CEDAW) komitea, YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien (TSS) komitea ja YK:n kidutuksen vastainen (CAT) komitea. CEDAW-komitean loppupäätelmissä Suomen seitsemännestä määräaikaisraportista vuonna 2014 Suomea kehoitetaan mm. tarkistamaan raiskausrikoksia koskevaa lainsäädäntöään, varmistamaan turvakotien resursit, avaamaan raiskauskriisikeskuksia, osoittamaan riittävä rahoitus naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisille strategioille ja ryhtymään toimiin edistääkseen sukupuolisen-sitiivisen kielen käyttöä julkisessa keskustelussa perheväkivallasta.

CEDAW-komitean vuoden 2014 antamien suositusten ja edellisen naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman myötä, ja sen jälkeen, naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisessä ja rikoksen uhrin aseman kehittämisessä on tapahtunut paljon myönteistä kehitystä, jota kuvataan alla tarkemmin. Istanbulin sopimus tuli Suomessa voimaan elokuussa 2015, ja direktiivi 2012/29/EU rikoksen uhrin oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista (uhridirektiivi) pantiin kansallisesti täytäntöön maaliskuussa 2016 voimaan tulleilla lainsäädännön muutoksilla.

Riskinarviointi ja uhrien tukipalvelut

Uhreille suunnattujen palvelujen kehittämiseen ja lisäämiseen on Suomessa panostettu ja niiden osalta on viime vuosina edistytty. Etenkin perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä seksuaalisen väkivallan uhrien palveluja on kehitetty. Myös GREVIO toteaa Suomea koskevassa arviointiraportissaan¹⁴ Suomen toteuttaneen ja toteuttavan useita hankkeita ehkäistäkseen naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. GREVIO mainitsee raportissaan Nollalinjaa, Seri-keskuksia ja turvakotien rahoitusta koskevat uudistukset ja parannukset. Myös rikoslain uudistaminen seksuaalirikosten osalta mainitaan myönteisenä asiana.

Tämän vuoksi puhtaasti palvelujen kehittämiseen tai lisäämiseen tähtäviä toimenpiteitä ei ole sisällytetty tähän torjuntaohjelmaan. Seuraavassa on listattu keskeisimpiä palveluihin liittyviä parannuksia viime vuosilta.

---

¹⁴ GREVIO Baseline Evaluation Report Finland. GREVIO/Inf(2019)9.

- Turvakotien rahoitus siirtyi valtion vastuulle vuonna 2015, minkä jälkeen turvakotien asiakasmäärät ovat kasvaneet tasaisesti. Turvakotien paikkamäärää on pystytty lisääntyneen rahoituksen myötä kasvattamaan. Vuonna 2020 turvakoteja on 29 ja turvakotien perhepaikkoja 211.
- Suomessa toimii tällä hetkellä kuusi Seri-tukikeskusta, jotka tarjoavat oikeuslääketieteellistä tutkimusta, traumatukea, psykologista neuvontaa ja terapiaa seksuaalista väkivaltaa kohdanneille yli 16-vuotiaille. Ensimmäinen Seri-tukikeskus avattiin Helsinkiin vuonna 2017.
- Rikosuhripäivystyksen rahoitus siirtyi valtion vastuulle vuoden 2017 alusta. Tämän jälkeen rahoitus on lisääntynyt merkittävästi ollen vuonna 2020 hieman yli 4 miljoonaa euroa. Samalla asiakasmäärä on kasvanut tasaisesti.
- Istanbulin sopimuksen edellyttämä ympärivuorokautinen auttava puhelin Nollalinja aloitti toimintansa joulukuussa 2016. Puhelujen määrä on kasvanut koko ajan. Vuonna 2019 soittoja tuli lähes 15 000, kun vuonna 2018 niitä tuli noin 8 000.
- Kunnissa ja alueilla on kehitetty erilaisissa hankkeissa sekä paikallisia että valtakunnallistettuja toimintamenetelmiä ja palveluja (ks. tarkemmin STM 2019¹⁵).
- Poliisille sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille on kehitetty *Luo luottamusta – puutu väkivaltaan* -verkkokoulutus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi.
- Järjestöissä on kehitetty palveluja mm. ulkomaalaistaustaisten ja vammaisten naisten kohtaamaan väkivaltaan sekä digitaalisen väkivallan ja kunniaan liittyvän väkivallan uhreille.

Myös väkivallan riskinarvioinnissa on tapahtunut kehitystä. Edellisen naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen ohjelman myötä vakavan parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin ja uhrin auttamisen moniammatillinen menetelmä MARAK on otettu Suomessa käyttöön verrattain laajasti. THL koordinoi MARAK-toimintamallia ja sen käyttöönottoa Suomessa. MARAK-toimintamalli on käytössä 38 paikkakunnalla Suomessa.

---

¹⁵ Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit. Lähisuhdeväkivaltatyön hyvät käytännöt rakenteisiin. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:55.

Väkivallan ennaltaehkäisy

Istanbulin sopimus painottaa kaikille koulutustasoille sisällytettävää koulutusta. Sopimuksen 14 artiklassa todetaan, että virallisiin opetussuunnitelmiin tulisi kaikilla koulutustasoilla sisällyttää opetusmateriaalia, joka käsittelee esimerkiksi naisten ja miesten tasa-arvoa, sukupuolirooleja, keskinäistä kunnioitusta, väkivallatonta ristiriitojen ratkaisemista henkilösuhteissa, sukupuoleen perustuvaa naiseen kohdistuvaa väkivaltaa ja oikeutta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen koskevia kysymyksiä.

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmakaudella 2010–2015 edistettiin väkivaltaa ennalta ehkäisevän työn alueella mm. perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) vahvistamalla kiusaamiseen ja häirintään puuttumista sekä turvataitoja toimintakulttuurin kehittämistavoitteissa, laaja-alaisen osaamisen kokonaisuuksissa ja eri oppiaineissa sekä oppilashuollon toiminnassa. Oppilaitoksilta edellytetään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sekä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä.

Opetushallitus on julkaisut oppaan¹⁶ seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi. Opas sisältää toimintaohjeita koulutuksen järjestäjille, rehtoreille, opettajille, opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstölle ja oppilaitosten muulle henkilöstölle, opiskelijoille sekä huoltajille.

Lapsille ja nuorille suunnattua materiaalia on tuotettu mm. turvataidoista¹⁷ sekä vammaisten naisten kokemasta väkivallasta¹⁸. Järjestöjen tuottamaa materiaalia on koottu Rikksentorjuntaneuvoston sivustolle¹⁹ nuorten kanssa työskentelevien tahojen tuoksi.

Edellisen naiseen kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman jälkeen keskustelu seksuaalisesta ahdistelusta ja häirinnästä on lisääntynyt huomattavasti sekä maailmalla että Suomessa. Yhtenä isona syynä tähän voidaan pitää syksyllä 2017 Yhdysvalloissa alkanutta seksuaalista ahdistelua vastustavaa Me Too -kampanjaa, joka le-

---

¹⁶ Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2020:4a. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/opas-seksuaalisen-hairinnan-ennaltaehkaisemiseksi-ja-siihen>

¹⁷ Aaltonen, Jussi: Turvataitoja nuorille - Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. THL 2012.; Lajunen, Kaija; Ylenius-Lehtonen, Mirja; Andell, Minna: Tunne- ja turvataitoja lapsille. THL 2015.

¹⁸ Piispa, Minna: Uskalla olla, uskalla puhua: vammaisen nainen ja väkivalta. THL 2013.

¹⁹ <https://rikksentorjunta.fi/materiaaleja-nuorten-rikosten-ehkaisyyn>

visi nopeasti maailmanlaajuisesti someilmiöksi. Kampanja herätti runsaasti keskustelua mm. taide- ja kulttuurialalla, työelämässä ja urheilumaailmassa tapahtuvasta ahdistelusta ja häirinnästä.

Myös Suomessa on viime vuosina puhuttu urheilussa ja liikunnassa tapahtuvasta seksuaalisesta häirinnästä ja hyväksikäytöstä. Suomen Olympiakomitea julkaisi vuonna 2017 *Lupa välittää, lupa puuttua* -oppaan²⁰, joka on päivitetty vuonna 2019. Oppaan tarkoituksena on tarjota menettelyohjeita turvallisen harjoitteluympäristön luomiseksi sekä ohjeita häirintään puuttumiseksi. Väestöliitto avasi vuonna 2019 verkossa *Et ole yksin* -palvelun²¹, johon voi soittaa tai chatata nimettömänä ja keskustella epäasiallisesta kohtelusta tai häirinnästä urheilussa. Sivustolta löytyy lisäksi runsaasti materiaalia urheiluseurojen, lajiliittojen ja valmentajien käyttöön.

Valitettavasti häirintää esiintyy kilpaurheilussa edelleen. Suomen urheilun eettinen keskus julkaisi syksyllä 2020 tutkimuksen²², jossa selvitettiin seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän yleisyyttä suomalaisessa kilpaurheilussa. Tutkimuksen mukaan seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä on urheilussa yleistä: tutkimukseen vastanneista naisista seksuaalista häirintää oli kokenut lähes joka kolmas. Naissukupuoli, nuori ikä ja korkealla tasolla kilpaileminen lisäsivät merkittävästi seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän kokemisen riskiä. Tutkimuksessa todetaan, että häirinnälle suotuisan kulttuurin muuttamiseksi naisten ja vähemmistöjen asemaa urheilussa tulee parantaa, urheilun puhetapoja tulee muuttaa, häirinnän ennaltaehkäisevää työtä on tehtävä näkyväksi ja tietoisuutta tulee lisätä keskustelun ja koulutuksen keinoin.

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmakaudella 2010–2015 käynnistettiin yhteistyö Puolustusvoimien ja Siviilipalveluskeskuksen kanssa naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen koulutusohjelmaan liittyen. Koulutuksesta on sittemmin tullut pysyvää. Puolustusvoimissa on ollut vuosia varusmiesten koulutuksessa mukana *Ihmisuhdetaidot ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy* -kokonaisuus, joka sisällytetään vuodesta 2020 eteenpäin kaikille varusmiehille suunnatulle koulutusjaksolle. Koulutusmateriaali on tehty yhteistyössä Väestöliiton kanssa. Siviilipalvelukseen sisältyvän väkivallan ennaltaehkäisyn suuntautumisvaihtoehdon tavoitteena on ohjata siviilipalvelusvelvollisia tunnistamaan ja ennaltaehkäisemään väkivaltaista käytöstä sekä edistämään hyvinvointia arjessa sekä yksilötasolla että omissa ihmissuhteissa niin ystävänä, kumppanina kuin kasvattajanakin. Oppisisällössä perehdytään lähisuhdeväkivaltaan, kuritusväkivaltaan ja seksuaaliseen väkivaltaan. Väkivallan syiden tarkaste-

²⁰ Lupa välittää, lupa puuttua. Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä urheilussa. Olympiakomitea 2019. <https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2019/10/64dcb932-lupa-valittaa-lupa-puuttua.pdf>

²¹ <https://etoleyksin.fi/>

²² Häirintä suomalaisessa kilpaurheilussa. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. 2020.

lussa pyritään myös osoittamaan sukupolvisen periytyvyyden merkitys, jolloin käsitellään sekä lähihistoriaamme että esimerkiksi sukupuolistereotypioita. Parisuhdeopetus on myös olennainen osa näitä aiheita. Koulutuksen on käynyt torjuntaohjelman kirjoitushetkellä noin 3500 siviilipalvelusvelvollista.

Viranomaisten koulutus

Uhrien ja tekijöiden parissa toimivalle ammattihenkilöstölle tulisi tarjota koulutusta naiseen kohdistuvan väkivallan eri muodoista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on julkaissut vuonna 2019 pysyväksi tarkoitetun *Luo luottamusta – puutu väkivaltaan* -verkko-koulutuksen, jonka kohderyhmänä ovat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset sekä poliisit ja näissä ammateissa opiskelevat. Koulutus soveltuu myös muille ammattiryhmille, kuten opetus- ja kasvatustehtävissä toimiville. Koulutuksessa käsitellään lähisuhdeväkivaltaa ilmiönä, väkivaltaan puuttumista ja moniammatillista työskentelyä. Koulutuksen suorittamisesta saa todistuksen. Koulutus on kaikille maksuton ja siihen voi osallistua kuka tahansa.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilta löytyy ohjeistusta kunnille väkivallan vastaisen työn organisoimiseen ja hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden suunnitelmalliseen edistämiseen. Lisäksi THL:n sivuilla on työvälineitä väkivallan kartoittamiseen ja siihen puuttumiseen sekä ohjeistuksia erilaisille ammattiryhmille, kuten lastenvalvojille²³ ja päihde- ja mielenterveystyötä tekeville²⁴. Myös opiskelijaterveydenhuoltoon ja neuvoloiden työntekijöille on laadittu ohjeistusta. Vuonna 2020 ilmestyneessä seksuaalilääketieteen oppi- ja käsikirjassa on yhtenä aihealueena parisuhde- ja seksuaalinen väkivalta²⁵.

Työtä on jatkettava

Myönteisestä kehityksestä huolimatta GREVIO nostaa esiin useita asioita, joissa tarvitaan parannuksia. Yleisellä tasolla GREVIO toteaa, että sukupuolineutraali politiikka ja lähestymistapa esimerkiksi palveluissa ei tunnista naisten erityisiä tarpeita. GREVIO kehottaa Suomen viranomaisia tehostamaan sukupuolistuneisuuden näkökulman soveltamista Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanossa. GREVIO toteaa myös, että Suomessa rikosoikeusjärjestelmän ammattihenkilöstöllä ei välttämättä ole riittävää

²³ Karhuvaara, Marjatta; Kaitue, Sanna; Ruuhilahti, Susanna: Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. THL 2013.

²⁴ Siukola, Reetta: Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkkinä päihde- ja mielenterveystyö. THL 2014.

²⁵ Brusila, Pirkko; Kero, Katja; Piha, Juhana, Räsänen, Marita (toim.): Seksuaalilääketiede. Kustannus Oy Duodecim 2020.

ymmärrystä väkivallan taustalla olevista valta- ja kontrollivaikuttimista, mikä saattaa vaikuttaa tutkinnan ja syyteharkinnan laatuun.

Ymmärrys siitä, että naisiin kohdistuva väkivalta on sukupuolistunutta, on iso asia, joka vaatii yhtäältä läpileikkaavia toimia kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla ja toisaalta sukupuolispesifiä ymmärrystä ja lähestymistapaa erityisesti väkivallan vastaisten toimien kehittämisessä. Tämän näkemyksen ja ymmärryksen vieminen politiikkaan ja yhteiskuntaan laajemminkin on hidasta, ja mahdollisuudet vaikuttaa niihin yhdellä torjuntaohjelmalla ovat melko rajalliset. Torjuntaohjelma sisältää useita toimenpiteitä, joilla asiaa pyritään viemään eteenpäin. Esimerkiksi viranomaisten koulutuksella, oppilaitosten opiskelijoiden ja henkilökunnan tiedon lisäämisellä mm. turvallisesta seurustelusta ja väkivallan tunnistamisesta sekä valtakunnallisella nuoriin naisiin kohdistuvaa seksuaalista häirintää koskevalla kampanjalla voidaan lisätä useiden toimijoiden ja suurelta osin yleisön ymmärrystä naisiin kohdistuvasta väkivallasta sukupuolistuneena ilmiönä. Ohjelman puitteissa laadittavissa materiaaleissa ja toteutettavissa koulutuksissa sekä esimerkiksi kampanjoissa huomioidaan sukupuolinäkökulma. Lisäksi ohjelman toimeenpanoon varattujen valtionavustusten myöntämisessä edellytetään, että väkivallan sukupuolittuneisuus huomioidaan toimenpiteiden toteutuksessa.

Suomessa järjestöt tekevät merkittävää naisiin kohdistuvan väkivallan vastaista työtä. Järjestöissä on paljon osaamista ja asiantuntemusta naisiin kohdistuvan väkivallan erityiskysymyksistä ja väkivaltaa kohdanneiden ihmisten auttamisesta. Järjestöissä on asiantuntemusta myös erityisryhmiin, vähemmistöihin ja muihin haavoittuviin ryhmiin kohdistuvasta väkivallasta. Monet uhreille ja tekijöille tarjolla olevista palveluista ovat järjestöjen ylläpitämiä ja tarjoamia. Vaikka joidenkin järjestöjen rahoituspohja on viime vuosina vakiintunut ja rahoituksen määrä noussut, järjestöt ovat nostaneet resurssien riittämättömyyden esiin yhtenä naisiin kohdistuvan väkivallan vastaiseen työhön liittyvänä keskeisenä ongelmana. Monet järjestöt toimivat kokonaan tai osin sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimivan sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) jakamien, Veikkauksen tuottoihin perustuvien, avustusten varassa. Tämä aiheuttaa epävarmuutta rahoituksen jatkuvuudesta ja sitä kautta vaikeuttaa toiminnan suunnittelua. Järjestöt ovat raportoineet asiakasmäärien kasvusta, mutta käytettävissä olevat resurssit eivät välttämättä ole nousseet samassa suhteessa. Etenkin matalan kynnyksen palvelujen kohdalla riittämättömät resurssit ovat edelleen ongelma.

Koronapandemian aikana tarve matalan kynnyksen tukipalveluille on lisääntynyt. Poliisin kotihälytysten tiedetään lisääntyneen alkuvuoden 2020 aikana lähes 50 prosenttia. Tilastokeskuksen mukaan²⁶ vuoden 2020 tammi-kesäkuussa tapahtui alustavien

---

²⁶ <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/parisuhdevakivallasta-tehdyt-ilmoitukset-lisaantivat-kevaan-aikana/>

tietojen mukaan 12 prosenttia enemmän poliisiin tietoon tullutta perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa kuin samana ajankohtana vuonna 2019. Järjestöissä on huomattu, että lähisuhdeväkivaltaan liittyvien yhteydenottojen määrä on noussut merkittävästi. Järjestöjen työn tukeminen on yksi tämän ohjelman tavoitteista, ja osa ohjelman toimeenpanon varatuista määrärahoista on tarkoitus jakaa valtionavustuksina yhteisöille.

Kuten ohjelman johdanto-osuudessa on todettu, naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta (NAPE) on Istanbulin sopimuksen 10 artiklan edellyttämä yhteensovittamiselin, joka vastaa sopimuksen toimeenpanon edellyttämien toimenpiteiden yhteensovittamisesta, seurannasta ja vaikutusten arvioinnista. Torjuntaohjelmaa valmistellut työryhmä on sopinut NAPER kanssa siitä, mitkä GREVION suosituksista pyritään toimeenpanemaan joko kokonaan tai osittain osana torjuntaohjelmaa, ja minkä suositusten eteenpäin viemisestä NAPE vastaa. Ne GREVION suositukset, joihin pyritään vastaamaan torjuntaohjelman toimenpiteillä, käydään läpi kunkin toimenpiteen kohdalla erikseen jäljempänä.

2.3 Muu käynnissä oleva valmistelu, jolla on yhteyksiä naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaan

Sanna Marinin hallitusohjelma sisältää useita kirjauksia, joiden kautta pyritään parantamaan rikoksen uhrin asemaa, puuttumaan väkivaltaan, torjumaan ihmiskauppaa ja lisäämään tasa-arvoa. Kirjauksiin liittyen on käynnistetty useita hankkeita, joista osalla on suora kytkös naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaan ja sen painopisteisiin. Kaikki sellaiset asiat, joita edistetään muissa hankkeissa, työryhmissä ja yhteyksissä, on jätetty tämän torjuntaohjelman ulkopuolelle, eli niistä ei ole kirjattu toimenpiteitä ohjelmaan. Koska torjuntaohjelma ja muut hankkeet liittyvät kiinteästi yhteen, käydään seuraavassa läpi ohjelman laatimishetkellä käynnissä olevaa valmistelua, jonka voidaan katsoa kuuluvan naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnan kokonaisuuteen. Torjuntaohjelmaa valmistellut työryhmä tekee koko ohjelmakauden ajan yhteistyötä useiden alla mainittujen hankkeiden ja toimenpidekokonaisuuksien kanssa.

Hallitusohjelmaan liittyvä valmistelu

Oikeusministeriössä on hallitusohjelman mukaisesti käynnissä seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus. Tavoitteena on vahvistaa seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja oikeutta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen päivittämällä seksuaalirikossäännöstö selkeäksi kokonaisuudeksi ja nykyisiä käsityksiä vastaavaksi. Raiskaus-

määritelmä on tarkoitus muuttaa suostumuksen puutteeseen perustuvaksi oikeusturvasta huolehtien. Kokonaisuudistusta valmistellut työryhmä luovutti mietintönsä²⁷ heinäkuussa 2020. Työryhmän mietintö oli lausuntokierroksella, joka päättyi 30.9.2020. Uudistuksen jatkovalmistelu on käynnissä, ja asiaa koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa vuoden 2021 aikana.

Oikeusministeriössä on valmisteilla kunniaan liittyvää väkivaltaa koskevat arviomuistiot sekä pakkoavioliittojen että naisten sukuelinten silpomisen erilliskriminalisoinnin tarpeesta. Ensimmäinen sisältyy hallitusohjelmaan, ja toinen perustuu GREVION Suomelle antamiin suosituksiin. Molempien arviomuistioden on määrä valmistua vuoden 2021 aikana.

Hallitusohjelmaan sisältyy kirjaus pakkoavioliittojen mitätöinnin mahdollistamisesta. Oikeusministeriössä on käynnissä hanke, jonka tarkoituksena on tehdä pakottamalla solmitun avioliiton purkamiseen liittyvät tarpeelliset lainsäädäntömuutokset. Samassa yhteydessä harkitaan, onko ulkomailla alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustamista koskevaa sääntelyä tarpeen muuttaa. Aiheesta on laadittu arviomuistio, joka on ollut lausuntokierroksella alkuvuodesta 2020. Hallituksen esitys pakottamalla solmitun avioliiton purkamiseen liittyvistä avioliittolain muutoksista on tarkoitus antaa syksyllä 2020.

Hallitusohjelman mukaan lähestymiskieltoon liittyvä lainsäädäntö uudistetaan turvaamaan paremmin uhrin oikeudet. Tähän liittyen oikeusministeriössä on käynnissä hanke, jossa arvioidaan eri keinoja, joilla voidaan parantaa lähestymiskielton tehokkuutta, vähentää lähestymiskielton rikkomista ja lisätä erityisesti lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan uhrin turvallisuutta. Hankkeen määräaika on kesäkuun lopussa 2021. Torjuntaohjelman valmisteluun liittyvissä työpajoissa nousi esiin useita ajatuksia siitä, miten lähestymiskieltoa voitaisiin tehostaa ja uhrin turvallisuutta parantaa. Torjuntaohjelmaa valmisteleva työryhmä ja lähestymiskielto työryhmä ovat tehneet tiivistä yhteistyötä sen varmistamiseksi, että tarvittavat toimenpiteet tulevat huomioiduiksi.

Hallitusohjelmaan sisältyy useita ihmiskaupan torjuntaan liittyviä tavoitteita. Ihmiskaupan ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi sekä ihmiskaupan uhrien aseman parantamiseksi laaditaan poikkihallinnollinen toimintaohjelma, jonka valmistelua koordinoidaan oikeusministeriössä. Toimintaohjelman on määrä olla valmis kevääseen 2021 mennessä. Koska jotkut ihmiskaupan muodot sisältävät naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, on ihmiskaupan vastaista toimintaohjelmaa ja naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaa valmisteltu yhteistyössä. Toimenpiteitä on pyritty koordinoimaan niin,

---

²⁷ Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus. Oikeusministeriön julkaisu. Mietintöjä ja lausuntoja 2020:9.

että ne eivät olisi päällekkäisiä ja että niillä saavutettaisiin mahdollisimman paljon synergiaa molempien ohjelmien näkökulmasta.

Oikeusministeriö on asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on kartoittaa sovittelun ja vaihtoehtoisten konfliktinratkaisukeinojen tämänhetkistä tilannetta, olemassa olevia rakenteita ja lainsäädännön toimivuutta. Yhtenä tämän työryhmän tehtävänä on arvioida lähisuhdeväkivallan sovittelun jatkamista hallitusohjelmaan sisältyvän kirjauksen mukaisesti. Työryhmän määräaika on huhtikuun lopussa 2023.

Hallitusohjelman mukaisesti rikoslain 6 luvun 5 §:n mukaiseksi koventamisperusteeksi säädetään rikoksen tekeminen sukupuoleen perustuvasta vaikuttimesta. Valmistelu on käynnissä oikeusministeriössä, ja tavoitteena on antaa asiaa koskeva hallituksen esitys syksyllä 2020.

Hallitusohjelmaan sisältyy kirjaus, jonka mukaisesti maalittamiseen puututaan poikkihallinnollisin toimin. Yhtenä tähän liittyvänä toimenpiteenä oikeusministeriössä valmistellaan laittoman uhkauksen syyteoikeutta koskevan pykälän muuttamista niin, että laitton uhkaus olisi virallisen syytteen alainen, kun se kohdistuu toiseen hänen työtehtäviensä vuoksi. Tavoitteena on antaa asiaa koskeva hallituksen esitys syksyllä 2020.

Hallitusohjelman mukaan hallituksen tavoitteena on nostaa Suomi tasa-arvon kärkimaaksi. Yhtenä keinona mainitaan laaja-alaisen tasa-arvo-ohjelman laatiminen. Ohjelman avulla koordinoidaan toimenpiteitä tasa-arvoisen yhteiskunnan saavuttamiseksi eri osa-alueilla. Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuminen on yksi ohjelman keskeisistä teemoista. Ohjelma julkaistiin kesäkuussa 2020²⁸.

Poliisihallituksen kehittämistyö

Hallitusohjelmaan sisältyvien kirjausten ja hankkeiden lisäksi Poliisihallitus on tehnyt kehittämistyötä ja toteuttanut toimenpiteitä, joilla pyritään puuttumaan mm. seikkoihin, joihin GREVIO on kiinnittänyt huomiota. Työpajoissa, joissa torjuntaohjelman toimenpiteitä ideoitiin, nousi esiin useita poliisin toimintaan liittyviä kehittämis- ja toimenpideehdotuksia. Tämän vuoksi seuraavassa on kuvattu melko tarkasti niitä toimia, joita poliisin toiminnan kehittämiseen liittyen on viime aikoina toteutettu.

Poliisin toiminnan kannalta GREVIO:n suosituksista keskeisiä ovat suositukset numero 13 ja 14, jotka käsittelevät ammattihenkilöstön koulutusta ja ohjeistusta:

---

²⁸ Suomi tasa-arvon kärkimaaksi. Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2020–2023. Valtioneuvoston periaatepäätös. 25.6.2020.

13. GREVIO vaatii Suomen viranomaisia ottamaan käyttöön kaikille lainvalvontavirkamiehille ja syyttäjille pakollisen ja järjestelmällisen perus- ja jatkokoulutuksen, jossa käsitellään kaikkia Istanbulin sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia väkivallan muotoja. GREVIO kehottaa painokkaasti kouluttamaan kaikkia väkivallan uhriksi joutuneiden naisten tai lasten parissa työskenteleviä ammattihenkilöitä, jotta heille varmistetaan tieto erilaisten haavoittuvien ryhmien erityispiirteistä ja -tarpeista. GREVIO kehottaa rakentamaan tämän koulutuksen sellaisten selvien säännösten ja ohjeiden pohjalle, joilla asetetaan vaatimukset henkilöstön noudatettavaksi kullakin alalla.

14. Lisäksi GREVIO kehottaa Suomen viranomaisia kehittämään ja levittämään laajalti ohjeita Istanbulin sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan eri muotojen käsittelemisestä, ottaen huomioon kunkin väkivallan muodon ominaisuudet ja keskinäiset yhteydet, uudelleenuhriutumisen riskitekijät ja sen, miten väkivalta voi vaikuttaa eritaustaisten henkilöiden kykyyn ja halukkuuteen ilmoittaa väkivallasta poliisille tai muille viranomaisille.

Myös riskinarviointia ja riskienhallintaa koskeva suositus on tärkeä poliisin toiminnan kannalta:

39. GREVIO kehottaa Suomen viranomaisia varmistamaan, että naisiin kohdistuneissa väkivalta- ja perheväkivaltatapauksissa omaksutaan järjestelmällinen ja sukupuolisensitiivinen riskinarviointi ja turvallisuusjohtaminen vakiomennettelyksi kaikkien asianomaisten viranomaisten, erityisesti rikoslainkäyttöä harjoittavien viranomaisten, toiminnassa, ja että kaikilla alueilla tehdään eri toimijoiden välillä tehokasta yhteistyötä, joka perustuu yksittäisen uhrin ihmisoikeuksiin ja turvallisuuteen, varmistaen samalla, että lasten oikeuksia ja tarpeita ovat edustamassa naisten erityistukipalvelut.

Poliisihallitus on perustanut poliisin valtakunnallisen uhri-, sovittelu- ja edunvalvontasekä lähestymiskieltoasioiden verkoston vuonna 2019. Verkoston tarkoituksena ja tehtävänä on näiden asioiden kehittämiseen, koulutukseen ja yhdenmukaistamiseen kuuluvat asiat, jotka liittyvät poliisitoimintaan, rikosasioiden esikäsittelyyn ja esitutkintaan sekä asiakokonaisuuteen liittyvän yhteistyön edistämiseen. Verkostossa on päällystötason edustus jokaiselta poliisilaitokselta, Keskusrikospoliisista ja Poliisiammattikorkeakoulusta. Verkosto tekee tiivistä yhteistyötä etenkin Rikosuhripäivystyksen ja THL:n kanssa.

Poliisihallitus lähestyi maaliskuussa 2020 kaikkia poliisilaitoksia, KRP:tä ja Poliisiammattikorkeakoulua kirjeellä, jonka aiheena oli poliisin osaamisen kehittäminen rikoksen uhrin ohjaamisessa palveluihin ja rikosasioiden sovittelun käytännöissä sekä lähestymiskieltoasioissa. Kirjeen taustalla oli apulaisoikeuskanslerin päätös keväältä

2019, joka koski poliisin menettelyä parisuhdeväkivaltatilanteessa²⁹. Kirjeessä huomioidaan myös GREVION Suomelle antamat suositukset. Kirjeessä todetaan, että Poliisihallitus päivittää kevään 2020 aikana uhrien palveluihin ohjaamista, suojelutarpeen arviointia ja lähestymiskieltoa koskevia ohjeita ja ilmoittaa apulaisoikeuskanslerille 31.5.2020 mennessä, mihin toimenpiteisiin Poliisihallitus on asiakokonaisuuden osalta ryhtynyt. Apulaisoikeuskanslerille vastaamista varten Poliisihallitus pyysi kirjeessään poliisilaitoksia, KRP:tä ja Poliisiammattikorkeakoulua raportoimaan Poliisihallitukselle kirjeen teemoihin liittyvistä suunnitelmista sekä yhteistyöstä 11.5.2020 mennessä, ja järjestetyistä koulutuksista sekä muista asiaan liittyvistä toimenpiteistä ja suunnitelmista 30.9.2020 mennessä.

Apulaisoikeuskanslerille toimittamassaan vastauksessa³⁰ Poliisihallitus viittaa määräyksiin ja ohjeisiin, joita se on perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyen antanut sekä koulutukseen ja tulosohjaukseen.

Poliisihallitus antoi kesällä 2020 ohjeen, joka koskee poliisin toimintaa perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa³¹. Ohjeen voimassaoloaika on 1.7.2020–30.6.2025. Ohje sisältää seuraavia teemoja:

- poliisin rooli perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnassa
- rikoksen uhrin kohtaaminen
- asianomistajan (rikoksen uhrin) oikeuksien huomioiminen
- rikoksen uhrin ohjaaminen
- rikoksesta epäillyn ohjaaminen
- poliisin puolueettomuus ja rikoksen uhrin tukihenkilön rooli
- kunniaväkivalta
- väkivalta käsitteenä
- väkivallan riskin arviointi ja moniammatillinen yhteistyö
- sovittelu
- lähestymiskielto
- koulutus.

---

²⁹ Apulaisoikeuskanslerin päätös 12.4.2019. Dnro OKV/1325/1/2018. Poliisin menettely parisuhdeväkivaltatilanteessa.

³⁰ Poliisihallituksen ilmoitus apulaisoikeuskanslerille liittyen tämän päätökseen koskien Poliisihallituksen lähisuhdeväkivaltaa koskevia ohjeita. Kirje 28.5.2020. POL-2019-72996.

³¹ Poliisin toiminta perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa. Ohje 11.5.2020. POL-2020-28566.

Ohjeessa todetaan, että perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa tulee kyseisen ohjeen lisäksi huomioida tapauskohtaisesti ja kokonaisvaltaisesti useita Poliisihallituksen antamia, kyseiseen teemaan liittyviä ohjeita.

Ohjeessa todetaan, että perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan asiakokonaisuutta valvotaan Poliisihallituksen toimesta ja seurataan mm. poliisin valtakunnallisen uhri-, sovittelu- ja edunvalvonta- sekä lähestymiskieltoasioiden verkoston (USEL-verkosto) toiminnan ja tiedonvaihdon sekä koulutusmateriaalin ylläpidon yhteydessä.

Lisäksi ohjeessa todetaan, että kaikki poliisilaitokset ja poliisin yksiköt vastaavat osaltaan siitä, että rikoksen uhrin oikeuksien toteutumiseen liittyvä ohjeistus ja koulutus sekä käytännön toiminta nivoutuvat toisiinsa kiinteästi. Samalla tulee huolehtia siitä, että kaikenlainen väkivalta eri ilmiöineen ja ilmenemistapoineen tulee tutuksi ja tunnistettavaksi poliisin perustyössä kenttä- ja hälytystoiminnassa, rikostorjunnassa ja poliisin muissa toiminnoissa. Ohje on jaettu mm. kaikille poliisilaitoksille, Keskusrikospoliisiin ja Poliisiammattikorkeakouluun.

Torjuntaohjelmaan sisältyy iso koulutuskokonaisuus, jossa huomioidaan GREVION suositus numero 13. Ohjelmaa valmistellut työryhmä keskusteli GREVION suosituksista 14 (viranomaisohjeet) ja 39 (riskinarvioinnit) poliisin osalta ja totesi, että edellä mainitut Poliisihallituksen käynnistämät toimenpiteet ja ohjeiden päivittäminen vastaavat osaltaan kyseisiin suosituksiin. Työryhmä katsoi, että poliisille suunnatun ohjeistuksen ja poliisin tekemien riskinarviointien osalta ei tämän vuoksi ole perusteltua sisällyttää torjuntaohjelmaan näitä asioita koskevia toimenpiteitä. Poliisihallitus seuraa edellä listattujen ohjeiden noudattamista säännöllisesti. Työryhmä totesi, että on tärkeää seurata, miten parisuhdeväkivallan erityispiirteiden ja väkivallan uhrin haavoittuvan aseman huomioiminen poliisitoiminnassa kehittyy. Mikäli puutteita tai ongelmia ilmenee, on tärkeää, että Poliisihallitus puuttuu niihin.

Lisäksi työryhmä pitää suositeltavana lähisuhdeväkivallan ja seksuaalirikosten tutkinnan keskittämistä poliiseille, jotka ovat erikoistuneet näihin rikoksiin. Poliisissa lähisuhdeväkivaltarikosten tutkinnan keskittämistä tutkijoille, jotka on koulutettu lähisuhdeväkivaltailmiöstä, MARAK-riskinarvioinnista sekä tekijäksi epäiltyjen ja uhrien palveluohjauksesta ehdotetaan myös STM:n raportissa³², jossa tarkastellaan lähisuhdeväkivaltaan puuttumista ja ehkäisyn prosesseja.

---

³² Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit. Lähisuhdeväkivaltatyön hyvät käytännöt rakenteisiin. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:55.

3 Torjuntaohjelman ja toimenpiteiden teemat

Naisiin kohdistuva väkivalta ymmärretään ohjelmassa samalla tavoin kuin Istanbulin sopimuksessa, eli sillä tarkoitetaan kaikkia sellaisia sukupuoleen perustuvia väkivallanteoita, jotka aiheuttavat tai voivat aiheuttaa naisille ruumiillista, seksuaalista, henkistä tai taloudellista haittaa tai kärsimystä. Ohjelman toimenpiteillä pyritään tavoittamaan laajasti kaikkiin väestöryhmiin kuuluvia naisia, jotka kohtaavat tai voivat kohdata väkivaltaa. Ohjelmassa painotetaan pääasiassa esitutkinta- ja rikosprosessin sekä rikosseuraamusalan viranomaisten osaamisen kehittämistä. Väkivallan eri muodoista ohjelmaan on sisällytetty kunniaan liittyvä väkivalta ja digitaalinen väkivalta.

Ohjelmassa keskitytään erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan laaja-alaiseen ennaltaehkäisyyn ja viranomaisten osaamisen parantamiseen. Väkivallan ennalta estäminen on yksi Istanbulin sopimuksen keskeisiä päämääriä. Istanbulin sopimuksessa väkivallan ennaltaehkäisy kattaa naisten ja miesten sosiaalisten ja kulttuuristen käyttäytymismallien muuttamisen, jotta poistettaisiin kaavamaisia käsityksiä naisten ja miesten rooleista ja ennakkoluuloja, tapoja, perinteitä sekä kaikkia muita käytäntöjä, jotka perustuvat ajatukseen naisten miehiä alemmasta asemasta. Tässä työssä erityinen huomio tulisi olla haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin kohdistuvan väkivallan ehkäisyssä ja sen varmistamisessa, ettei kulttuurin, tavan, uskonnon, perinteen eikä ns. ”kunnian” katsota oikeuttavan mitään naisiin kohdistuvan väkivallan muotoja. Ennaltaehkäisyyn tähtäävät toimet voivat olla valistusta, kuten valistuskampanjoita tai yleisen tietoisuuden lisäämistä Istanbulin sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan väkivallan eri ilmenemismuodoista, niiden vaikutuksista lapsiin sekä tarpeesta ehkäistä tällaista väkivaltaa.

Torjuntaohjelmaa valmistellut työryhmä totesi, että sekä viranomaiset että järjestöt ovat tehneet ja julkaisseet runsaasti materiaalia, kuten oppaita, käsikirjoja, esitteitä, verkkosivustoja ja videoita, joilla pyritään lisäämään tietoisuutta ja osaamista mm. naisiin kohdistuvasta väkivallasta, väkivallan erilaisista ilmenemismuodoista ja haavoittuvista ryhmistä, väkivallan tunnistamisesta ja puheeksi ottamisesta. Työryhmä tunnisti ongelmaksi sen, että materiaali on hajallaan esimerkiksi eri toimijoiden verkkosivuilla, eikä sen löytäminen tai kokonaisuuden hahmottaminen välttämättä ole helppoa. Tämän vuoksi työryhmä päätti, että torjuntaohjelmaan ei sisällytetä käytännössä katsoen lainkaan uuden materiaalin laatimista, vaan pyritään pikemminkin hyödyntämään, leviättämään ja täydentämään olemassa olevaa materiaalia.

3.1 Tietoisuuden lisääminen

Istanbulin sopimuksen 13 artikla edellyttää tietoisuuden lisäämistä naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja sen vaikutuksista. Yhtenä keinona sopimuksessa mainitaan valistuskampanjat ja -ohjelmat, joita tulisi toteuttaa yhteistyössä esimerkiksi kansalaisjärjestöjen kanssa. Myös GREVIO on kehottanut Suomea toteuttamaan säännöllisesti tietoisuuden lisäämiseen liittyviä kampanjoita. Torjuntaohjelma sisältää useita tietoisuuden lisäämiseen tähtäviä toimenpiteitä.

Ohjelmaan sisältyy kampanja, jolla pyritään puuttumaan nuoriin naisiin kohdistuvaan seksuaaliseen häirintään (toimenpide nro 1). Näkökulmana kampanjassa on sivustakatsojien rooli, eli kampanjalla pyritään näyttämään, miten sivustakatsojat voivat puuttua häirintä- ja väkivaltatilanteisiin sekä toimia uhrin tukena. Sivustakatsojien rooli ei Suomessa ole ollut väkivallan vastaisen työn keskiössä, vaan esimerkiksi seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn tähtäävä asennekasvatus on perinteisesti suunnattu joko väkivallan mahdollisille uhreille tai tekijöille. Esimerkiksi Yhdysvalloissa monet korkeakoulukampuksilla sekä naisille että miehille suunnatut valistusohjelmat keskittyvät kouluttamaan opiskelijoita puuttumaan seksuaaliseen väkivaltaan sivustakatsojan roolissa.³³

Sivustakatsojien roolista väkivaltatilanteisiin puuttumisessa ja esimerkiksi väkivallan puheeksi ottamisessa on tehty useita tutkimuksia. Myös kampanjoiden vaikutuksia sivustakatsojiin on tutkittu. Potterin ja kumppaneiden tutkimuksessa³⁴ havaittiin, että sivustakatsojien aktiivista roolia korostavan julistekampanjan nähneet yliopisto-opiskelijat olivat tietoisempia seksuaalisesta väkivallasta ja valmiimpia puuttumaan väkivaltatilanteisiin kuin ne opiskelijat, jotka eivät olleet nähneet kampanjaa. Sundstrom kollegoineen havaitsi³⁵, että *It's Your Place* -nimisellä mediakampanjalla oli myönteistä vaikutusta sen nähneiden opiskelijoiden asenteisiin ja halukkuuteen puuttua väkivaltaan esimerkiksi auttamalla väkivallan uhria.

Torjuntaohjelmaan sisältyy lisäksi kampanjat seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistukseen liittyen (toimenpide nro 7) sekä sosiaalisen median kampanja nuorille digitaalisesta väkivallasta (toimenpide nro 2).

³³ <https://rikoksentorjunta.fi/seksuaalisen-vakivallan-sivustakatsojat>

³⁴ Potter, Sharyn J. ym. (2009): Empowering Bystanders to Prevent Campus Violence Against Women. A Preliminary Evaluation of a Poster Campaign. *Violence Against Women* 15:1, 106–121.

³⁵ Sundstrom, Beth ym. (2018): *It's Your Place: Development and Evaluation of an Evidence-Based Bystander Intervention Campaign*. *Health Communication* 33:9, 1141–1150.

Vuoden 2019 Kouluterveyskyselyn mukaan³⁶ seksuaalisen väkivallan ja häirinnän kokemukset kasautuvat erityisesti toisen asteen oppilaitoksissa opiskeleville tytöille. Valistuksen ja koulutuksen tarvetta on edelleen erityisesti sosiaaliin ja kulttuurisiin malleihin puuttumisessa ammatillisissa oppilaitoksissa. Ohjelmaan sisältyy toimenpide, jossa pyritään lisäämään ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeleville tietoisuutta turvallisuudesta seurustelusta ja tunne- ja turvataidoista (toimenpide nro 3). Toimenpide on tarkoitettu toteuttaa yhteistyössä ammatillisen koulutuksen opiskelijajärjestöjen kanssa. Hanke voi sisältää paitsi materiaalin laatimista ja levittämistä myös tilaisuuksien järjestämistä. Opiskelijajärjestöjen kanssa on aiemmin tehty onnistuneesti yhteistyötä mm. tupakan ja nuuskan käytön vähentämiseksi ammattioppilaitoksissa.

Ammatillisten oppilaitosten lisäksi tietoisuutta turvallisuudesta seurustelusta ja tunne- ja turvataidoista pyritään levittämään perusopetukseen ja lukioihin (toimenpide nro 4). Aiheesta on olemassa materiaalia, mutta sitä ei ole koottu yhteen paikkaan, josta se olisi helposti löydettävissä. Torjuntaohjelmaan sisältyvässä toimenpiteessä Opetushallitus kokoaa olemassa olevan opetusmateriaalin yhteen ja levittää sitä omissa kanavissaan, minkä lisäksi torjuntaohjelman valmisteluun osallistuneet tahot viestivät siitä omille sidosryhmilleen.

Vuonna 2018 toteutetun Pelaajabarometrin³⁷ mukaan tutkimukseen vastanneista alle 20-vuotiaista jotakin viihdepeliä ilmoitti pelaavansa päivittäin 36,4 % ja vähintään kerran viikossa 69,8 %. Myös 20–29-vuotiaiden ikäryhmässä yli puolet vastaajista kertoi pelaavansa jotakin digitaalista viihdepeliä vähintään kerran viikossa. Pelien väkivaltaisuutta ja naiskuvaa on tutkittu ja kritisoitu, samoin kuin peleissä ilmenevän naiseen kohdistuvan väkivallan mahdollista yhteyttä pelaajien asenteisiin. Suomessa Törmän ym. mukaan³⁸ digitaalisissa peleissä pelihahmon sukupuolta rakennetaan toistamalla sukupuoliin liittyviä stereotyyppisiä ominaisuuksia ja toimintatapoja. Heidän mukaansa länsimaissa teollisuudenalan ja markkinoiden seksistisyydestä johtuen tytöt ovat stereotyyppisissä rooleissa passiivisina palkintoina tai ilkeinä uhkina. Vaikka alalle on tullut naisuunnittelijoita, pelikulttuuri on sisällöltään edelleen hyvin maskuliininen.

Torjuntaohjelmaan sisältyy toimenpiteenä hanke, jossa kannustetaan suomalaisia pelistudioita moninaistamaan pelien sukupuolirooleja ja maailmankuvaa (toimenpide

---

³⁶ Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019. Tilastoraportti 33/2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

³⁷ Kinnunen, Jani; Lilja, Pekka; Mäyrä, Frans: Pelaajabarometri 2018. Monimuotoistuva mobiilipeleminen. Tampereen yliopisto. TRIM Research Reports 28.

³⁸ Törmä, Sinikka; Pitkänen, Sari; Huotari, Kari: Sukupuolittuneet pelikentät. Naisten pelaaminen kulttuurisena ja yhteiskunnallisena ilmiönä Suomessa. Kuntoutussäätiön työselosteita 49/2015.

nro 5). Hankkeessa selvitetään esteitä tasa-arvoisten pelimaailmojen luomiseen ja herätetään keskustelua pelien sukupuolistereotyyppioista sekä sukupuolistuneesta väkivalta pelialan sisällä.

3.2 Viranomaisten koulutus

Koulutusta ja ohjeistusta tarvitaan edelleen muun muassa rikosprosessiin osallistuville viranomaisille. GREVIO vaatii Suomen viranomaisia ottamaan käyttöön kaikille lainvalvontavirkkamiehille ja syyttäjille pakollisen ja järjestelmällisen perus- ja jatkokoulutuksen, jossa käsitellään kaikkia Istanbulin sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia väkivallan muotoja. GREVIO kehottaa Suomen viranomaisia kehittämään ja levittämään laajalti ohjeita Istanbulin sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan eri muotojen käsittelemisestä, ottaen huomioon kunkin väkivallan muodon ominaisuudet ja keskinäiset yhteydet, uudelleenuhritumisen riskitekijät ja sen, miten väkivalta voi vaikuttaa eritaustaisten henkilöiden kykyyn ja halukkuuteen ilmoittaa väkivallasta poliisille tai muille viranomaisille.

Torjuntaohjelma sisältää useita koulutustoimenpiteitä, joilla pyritään vastaamaan GREVION vaatimuksiin etenkin rikosprosessiin osallistuvien ja rikosseuraamusalalla työskentelevien viranomaisten osalta (toimenpiteet nro 8, 9, 10, 11, 12 ja 13). Kaikissa torjuntaohjelmaan sisältyvissä koulutuksissa huomioidaan mm. väkivallan sukupuolistuneisuus ja lähisuhdeväkivallan dynamiikkaan liittyviä asioita. Rikosprosessiin osallistuvia viranomaisia koulutetaan kunniaan liittyvään väkivaltaan ja digitaaliseen väkivaltaan liittyvistä kysymyksistä, minkä lisäksi huomioidaan palveluihin ohjaamisen ja uhrin sensitiivisen kohtaamisen tärkeys. Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöille järjestetään koulutusta mm. naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja väkivaltaan puuttumisesta. Lisäksi koulutetaan naisvankien kanssa työskenteleviä henkilöitä nais erityisesti väkivaltatyöstä. Tässä koulutuksessa huomioidaan mm. se, että moni naisvanki on paitsi väkivallan tekijä myös väkivallan uhri.

Rikosprosessin ja rikosseuraamusalan viranomaisten koulutuksen lisäksi torjuntaohjelma sisältää toimenpiteen (nro 15), jolla laajennetaan THL:n verkkopohjaisen *Luo luottamusta – puutu väkivaltaan* -koulutuksen sisältöjä siten, että koulutuksessa huomioidaan myös kunniaan liittyvä väkivalta ja digitaalinen väkivalta. Uusien sisältöjen laatimisen lisäksi torjuntaohjelmaan sisältyy toimenpide (nro 16), jolla levitetään tietoisuutta ja markkinoidaan *Luo luottamusta – puutu väkivaltaan* -verkkokoulutusta. Toimenpiteeseen on varattu merkittävästi resursseja. Työryhmä totesi, että koulutusalan markkinointi kannattaa toteuttaa palkkaamalla tehtävään henkilö fasilitoimaan koulutuksen levittämistä kunnissa ja alueilla, jossa sote-henkilöstö sekä paikalliset po-

liisit työskentelevät. *Luo luottamusta – puutu väkivaltaan* -koulutus on rakennettu siten, että vaikka se on mahdollista suorittaa yksin ja etäyhteyksin, parhaan hyödyn sen käymisestä saavuttaa osallistumalla yhteiseen koulutustilaisuuteen, jonka vetää koulutuksen aihepiiriin ja dialogisiin menetelmiin perehtynyt asiantuntija. Koulutukset toteutetaan siten, että alueellisiin tilaisuuksiin pyritään saamaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia jokaisen maakunnan alueelta.

Torjuntaohjelmassa on mukana myös turvakotien henkilökunnan ja MARAK-työryhmien kouluttamiseen liittyviä toimenpiteitä (nrot 14 ja 20). Näissä koulutuksissa keskiytään etenkin kunniaan liittyvään väkivaltaan, digitaaliseen väkivaltaan sekä vainoon. Lisäksi ohjelmaan sisältyy toimenpide (nro 18), jolla pyritään lisäämään opettajien ja opettajaksi pätevöityvien osaamista väkivallan tunnistamisesta ja puheeksi ottamisesta.

Työryhmä katsoo, että torjuntaohjelman osana järjestettävät koulutukset liittyvät laajempaan kokonaisuuteen, jolla pyritään lisäämään viranomaisten ja ammattilaisten osaamista mm. rikoksen uhrin asemasta ja kohtaamisesta sekä rikosilmiöistä, kuten naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja ihmiskaupasta. On tärkeää, että koulutuksiin osallistuminen koordinoidaan vastuuorganisaatioissa niin, että eri koulutukset muodostavat kunkin toimijan näkökulmasta toimivan ja tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden.

3.3 Tutkimukset ja selvitykset

Istanbulin sopimuksen 11 artikla edellyttää tilastotietojen kokoamista sekä tutkimusten tekemistä kaikista sopimuksen soveltamisalaan kuuluvista väkivallan muodoista. Myös GREVION Suomelle antamissa suosituksissa nostetaan esiin mm. naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kartoittavan kyselytutkimuksen tarve ja kehoitetaan viranomaisia käsittelemään tutkimuksen avulla kaikkia naisiin kohdistuvan väkivallan muotoja.

Torjuntaohjelma sisältää neljä tutkimus- tai selvityshanketta. Ensinnäkin tehdään oikeudellinen selvitys henkisen väkivallan kriminalisoinnista ja vainoa koskevan lainsäädännön toimivuudesta (toimenpide nro 29). Selvityksessä tarkastellaan muiden maiden tilannetta henkisen väkivallan / pakottavan kontrollin kriminalisoinnin osalta ja selvitetään, miten Suomessa voimassaolevaa vainoamista koskevaa sääntelyä on sovellettu, ja minkälaisia tapauksia rikosprosessiin on päätynt.

Torjuntaohjelmaan sisältyy poikkihallinnollinen tutkimus tapahtumaketjuista naisiin kohdistuvissa parisuhdesurmissa (toimenpide nro 30), joka on esitetty toteutettavaksi osana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimintaa. Hankkeessa kerätään tietoa pa-

risuhdeväkivallan uhreina kuolleista naisista. Tarkoituksena on selvittää jokaisen tapauksen kohdalla erikseen sitä, minkälaiset tapahtumaketjut ja mahdolliset yhteydenotot viranomaisiin ja järjestöihin edelsivät surmaa. Näiden tietojen kautta pyritään saamaan tietoa siitä, oltaisiinko surma voitu estää toimimalla toisin.

Toinen mahdollisesti osana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimintaa toteutettava selvityshanke koskee naiseen kohdistuvaa digitaalista väkivaltaa (toimenpide nro 31). Hankkeessa selvitetään, kuinka paljon ja minkälaisia rikosilmoituksia poliisille tehdään esimerkiksi väkivallasta, häirinnästä ja vainosta, joka on tapahtunut digitaalisten viestintävälineiden välityksellä tai niitä hyödyntäen. Tarkoituksena on selvittää, millä nimikkeillä poliisi näitä rikoksia tutkii, päättäväkö poliisi itse tapauksia ja millä perusteilla sekä miten tapaukset etenevät syyttäjälle. Syyttäjän osalta tarkastellaan mahdollisia syyttämättäjäyttämispäätöksiä ja niiden syitä. Mahdollisesti selvitetään myös, miten tapaukset etenevät tuomioistuimeen ja minkälaisia tuomioita niissä on annettu.

Euroopan unionin tilastoviranomainen Eurostat koordinoi EU:n laajuista sukupuoleen perustuvaa kyselytutkimusta, joka toteutetaan vuosina 2020–2022. Tutkimus tuottaa yhdenmukaista ja vertailukelpoista tietoa naiseen kohdistuvasta väkivallasta EU:n jäsenmaissa. Tutkimukseen osallistuminen on jäsenmaille vapaaehtoista, mutta vertailtavuuden takia on erittäin tärkeää, että mahdollisimman moni EU-maa osallistuu. Tutkimuksen kansallista toteutusta varten kansalliset tilastoviranomaiset ovat oikeutettuja saamaan EU-rahoitusta. EU-rahoitus kattaa korkeintaan 80 prosenttia kansallisen tiedonkeruun kustannuksista. Suomi on ilmoittanut osallistuvansa tutkimukseen. Osa Suomen omavastuuosuudesta katetaan naiseen kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman toimeenpanoon varatuista määrärahoista (toimenpide nro 32). Suomessa tiedonkeruusta vastaa Tilastokeskus.

3.4 Lähisuhdeväkivallan ehkäisemisen yhteistyörakenteet

Lähisuhdeväkivallan ehkäisemisessä ja palvelupolkujen luomisessa rakenteilla on keskeinen merkitys. Vahvat rakenteet kunta-, alue- ja valtionhallinnon tasolla selkiyttävät kunkin tahon vastuita ja edesauttavat luomaan monialaista yhteistyötä, auttamisen käytäntöjä ja palvelupolkuja uhreille ja tekijöille. Edelliseen naiseen kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmaan sisältyi toimenpide, jonka mukaisesti jokaiseen kuntaan tai yhteistoiminta-alueelle asetettaisiin poikkihallinnollinen lähisuhde- ja perheväkivallan koordinaatioryhmä. STM:n selvityksen³⁹ yhteydessä tehdyn kyselyn mukaan

³⁹ Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit. Lähisuhdeväkivaltatyön hyvät käytännöt rakenteisiin. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:55.

vuoden 2019 alussa lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaatio- tai yhteistyöryhmä puuttui noin puolesta kyselyyn vastanneista kunnista tai kuntayhtymistä. Vastaajia oli 110, kun kuntia on yhteensä 310.

Rakenteiden kehittämisessä on edelleen paljon työtä, minkä vuoksi sitä koskevia toimenpiteitä (nrot 25, 26 ja 27) on kirjattu tähän ohjelmaan. Toimenpiteet sisältävät mm. kunnille ja sote-maakunnille laadittavat ohjeet lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaatorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi, ammatilaisten lähisuhdeväkivaltaan liittyvän osaamisen varmistamisen perhekeskustoimintaa kehitettäessä sekä palvelujen kehittämisen ja saatavuudesta huolehtimisen tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman yhteydessä. Näillä toimenpiteillä pyritään osaltaan vastaamaan myös GREVION kehotukseen luoda erilaisten valtiollisten ja valtiosta riippumattomien toimijoiden ja palveluntarjoajien välille vakiintuneet yhteensovittamisen ja yhteistyön rakenteet tarkoituksena varmistaa asianmukaiset eri toimijoiden välisen yhteistyön muodot.

Edellä mainittujen toimenpiteiden lisäksi osana torjuntaohjelmaa perustetaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitokseen valtakunnallinen osaamiskeskittymä kunniaan liittyvästä väkivallasta (toimenpide nro 28). THL:ssä työskentelee tällä hetkellä noin 20 ihmistä väkivallan vastaiseen työhön liittyvien teemojen parissa. Vuoden 2021 alusta kaikki tätä työtä tekevät henkilöt sijoittuvat samaan yksikköön, ja myös kunniaan liittyvää väkivaltaa koskeva osaaminen on jatkossa osa kyseistä yksikköä. Osaamisen vahvistamiseksi nimenomaan kunniaan liittyvän väkivallan kysymyksistä THL:een palkataan kunniaan liittyvän väkivallan vastaisen työn koordinaattori. Koordinaattorin tehtävänä on mm. huolehtia Istanbulin sopimuksen toimeenpanon edellyttämästä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön sekä muiden keskeisten ammattiryhmien osaamisen kehittämisestä kunniaan liittyvän väkivallan erityiskysymyksistä sekä ylläpitää ja vahvistaa yhteisöjen kanssa tehtävää työtä. Lisäksi koordinaattori vastaa silpomisesta vastaisen toimenpideohjelman jalkauttamisesta. Rahoitus koordinaattorin palkkaamiseksi tulee työ- ja elinkeinoministeriöstä. Rahoitus on pysyvä.

Väkivallan ennaltaehkäisyn lisäksi ja osin sen alla ohjelmassa on kolme tarkemmin rajattua teemaa: kunniaan liittyvä väkivalta, digitaalinen väkivalta sekä väkivallan tekijöiden kanssa tehtävä työ ja tekijöille suunnatut ohjelmat. Näitä ilmiöitä ja asioita kuvataan alla tarkemmin. Lisäksi käydään läpi, mitä kyseisiin teemoihin liittyen Suomessa on tehty, ja mitä toimintaohjelmia, hankkeita tai malleja on käytössä. Seuraavassa kuvataan myös sitä, mitä kyseisiin teemoihin liittyen vielä tulisi tehdä, eli mitä ongelmia ja puutteita on havaittu.

3.5 Kunniaan liittyvä väkivalta naisiin kohdistuvan väkivallan muotona

Kunniaan liittyvä väkivalta ei ole muista perhe- ja lähisuhdeväkivallan ilmenemismuodoista erillinen ilmiö. Siinä korostuvat perheen, suvun ja yhteisön roolit yksilön sukupuolimoraalin kontrollissa. Kunniaan säilyttämiseen liittyvä kielteinen sosiaalinen kontrolli⁴⁰ vaikuttaa kaikkiin yhteisön jäseniin, sekä tekijöinä että uhreina. Nuorten, erityisesti naisten ja tyttöjen siveellisyyden ja sen säilyttämisen ajatellaan olevan koko perheen tai suvun yhteinen asia. Yksilön teot vaikuttavat koko yhteisön kunniaan, jolloin kaikilta odotetaan mm. tietynlaista käyttäytymismallia ja moraalialia.

Suomessa kunniaan liittyvän väkivallan vakavimpia muotoja on liitetty erityisesti tiettyihin maahanmuuttaneiden yhteisöihin, mutta kielteistä sosiaalista kontrollia ilmenee useissa eri yhteisöissä. Näille yhteisöille on yhteistä tiukat moraalikäsitteet, joita saatetaan perustella vakaumuksella tai kulttuurilla.

Kunniaan liittyvää väkivaltaa ilmenee eri muodoissa henkisenä, fyysisenä, seksuaalisena ja taloudellisena väkivaltana. Lievempiä muotoja ovat esimerkiksi tiukka liikkumisen, ystäväpiirin ja elämänvalintojen rajoittaminen, kaltoinkohtelu, taloudellinen väkivalta, uhkailu ja painostaminen. Perheen ja suvun kunnian säilyttäminen voi äärimmilleen johtaa fyysiseen väkivaltaan, tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomiseen, pakkoavioliittoihin tai jopa ihmisen surmaamiseen. Väkivallan tekijöitä ja tapoja voi olla useita. Tekijä sekä uhrin muu lähipiiri voivat jakaa käsityksen siitä, että väkivalta tai sillä uhkaaminen on oikeutettua.

Kunniaan liittyvän väkivallan esiintymistä ja ilmenemismuotoja Suomessa on toistaiseksi tutkittu melko vähän. Pakkoavioliittojen osalta tilastotietoa on saatavilla Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakastiedoista, mutta ne eivät kerro ilmiön koko laajuudesta. Vuonna 2019 järjestelmään tulleista uusista naisasiakkaista 34 prosenttia oli joutunut avioliittoon pakotetuksi⁴¹. Vuonna 2018 vastaava luku oli 20 prosenttia⁴².

---

⁴⁰ Kielteinen sosiaalinen kontrolli kattaa käsitteenä järjestelmällisen toiminnan, joka pyrkii ylläpitämään lainsäädännöstä ja lapsen oikeuksien sopimuksesta piittaamattomia perhe- ja muita normeja ja loukkaamaan siten yksilönvapautta ja yksilön oikeuksia. Kielteinen sosiaalinen kontrolli voi johtaa kunniaan liittyvään henkiseen ja fyysiseen väkivaltaan. Lähde: <https://www.norden.org/fi/uutinen/kun-aiti-ja-isa-paattavat-kielteinen-sosiaalinen-kontrolli>, 1.6.2020.

⁴¹ Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Tilannekatsaus 1.1.–31.12.2019. http://www.ihmiskauppa.fi/files/505/Ihmiskaupan_uhrien_auttamisjarjestelman_tilannekatsaus_1.1.-_31.12.2019.pdf

⁴² Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Tilannekatsaus 1.1.–31.12.2018. http://www.ihmiskauppa.fi/files/444/Ihmiskaupan_uhrien_auttamisjarjestelman_tilannekatsaus_1.1.-_31.12.2018.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemassa ulkomailla syntyneiden hyvinvointia selvittäneessä tutkimuksessa (FinMonik) kysyttiin vastaajilta sukupuolielinten silpomisesta. Naisten sukuelinten silpomisen kokeneita oli erityisesti Lähi-idästä ja Afrikasta muuttaneiden naisten joukossa: 8–18 prosenttia oli läpikäynyt sukuelinten silpomisen keskimäärin seitsemänvuotiaana⁴³.

Poliisi on tilastoinut kunniaan liittyviä motiiveja väkivaltatilanteissa valtakunnallisesti vuoden 2020 alusta. Vuotta aiemmin Helsingin poliisin keräämän tiedon mukaan noin 1 250 lähisuhdeväkivaltajutusta 34 luokiteltiin kunniaaväkivallaksi⁴⁴. Kunniaan liittyvä väkivalta on tyypillisesti piilorikollisuutta ja sen tunnistaminen esitutkinnassa ja rikosprosessissa voi olla haastavaa.

Ihmisoikeusliiton toteuttama selvitys vuodelta 2016⁴⁵ käsittelee kunniaan liittyvää väkivaltaa, siihen puuttumista ja sen ennaltaehkäisyä Suomessa. Selvityksessä kuvaillaan maahanmuuttohallinnon, kotoutumis- ja sosiaalipalveluiden, opetusalan ammattilaisten, terveydenhuollon, poliisin ja ulkoasiainhallinnon rooleja kunniaan liittyvän väkivallan ehkäisemisessä ja siihen puuttumisessa. Näiden alojen ammattilaiset kohtaavat kunniaan liittyvää väkivaltaa työssään.

Selvityksen johtopäätös on, että sosiaali- ja terveystieteillä, poliisilla, opetus- ja maahanmuuttoviranomaisilla on yleisesti ottaen riittämättömät tiedot kunniaan liittyvän väkivallan yhteisöllisistä erityispiirteistä ja siihen puuttumisesta. Viranomaisien osaaminen on vaihtelevaa, vaikka yksittäisillä viranhaltijoilla osaamista jo on. Selvityksessä painotetaan, että valtion vastuulla on kehittää kunniaan liittyvän väkivallan vastaista työtä siten, että sille altistuvia ihmisiä pystytään auttamaan nykyistä tehokkaammin.

Virve Toivonen laati vuonna 2017 oikeusministeriön pyynnöstä selvityksen pakkoavioliittojen esiintymisestä ja ilmitulosta Suomessa⁴⁶. Selvityksessä esillä on yksinomaan viranomaisten ja järjestöjen näkökulma. Selvityksen perusteella voidaan todeta, että myös Suomessa on avioliittoon pakotettuja henkilöitä. Vaikka ilmiön laajuus

---

⁴³ Kuusio, Hannamaria; Seppänen, Anna; Jokela, Satu; Somersalo, Laura; Lilja, Eero (toim.). Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa. FinMonik-tutkimus 2018–2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.

⁴⁴ <https://yle.fi/uutiset/3-11168099>

⁴⁵ Hansen, Saana; Sams, Anni; Jäppinen, Maija; Latvala, Johanna: Kunnia- ja väkivallasta – selvitys kunniaan liittyvästä väkivallasta ja siihen puuttumisesta Suomessa. Ihmisoikeusliitto 2016.

⁴⁶ Toivonen, Virve: Pakkoavioliittojen esiintyminen ja ilmitulo Suomessa. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2017. <https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/4750802/Avioliittoon+pakottaminen+-+selvitysmuistio+2017+HY.pdf/8b68f4a4-8c0e-43e0-9314-a40af9e4c56f/Avioliittoon+pakottaminen+-+selvitysmuistio+2017+HY.pdf.pdf>

desta ei ole tarkkoja tietoja, todennäköistä on, että kyseessä on ainakin vielä lähitulevaisuudessa kasvava, ei poistumassa oleva ilmiö. Selvityksen pohjalta todettiin, että yleistä tietoisuutta ja tietoa pakkoavioliitoista on lisättävä.

Selvitys antoi myös syitä epäillä, ettei viranomaisjärjestelmällämme ole tällä hetkellä riittäviä valmiuksia vastata pakkoavioliittoihin liittyviin sosiaalisiin ja oikeudellisiin haasteisiin. Asiaa koskeva koulutus ja ohjeistus on puutteellista, eikä viranomaisyhteistyö ole aina toimivaa. Selvitys antoi lisäksi viitteitä siitä, että pakkoavioliitot koskevat Suomessa myös lapsia.

Oikeusministeriö järjesti joulukuussa 2017 ajankohtaiskeskustelun pakkoavioliittojen ehkäisemisestä Suomessa. Keskustelun ja Toivosen muistion pohjalta oikeusministeriössä laadittiin keväällä 2018 muistio⁴⁷, johon koottiin tilannekuva pakkoavioliittojen ehkäisystä ja torjunnasta sekä kartoitettiin tarvetta jatkotoimenpiteille. Muistion loppuun on koottu oikeusministeriön, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön sekä sisäministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön suosituksia tarvittavista jatkotoimenpiteistä. Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaa valmisteleva työryhmä on käynyt läpi kyseiseen muistioon kootut suositukset jatkotoimenpiteistä. Moni toimenpide on edennyt, ja osa niistä toimenpiteistä, jotka eivät ole edenneet, on sisällytetty tähän torjuntaohjelmaan.

Tuuli Hong⁴⁸ tarkastelee väitöskirjassaan kunniaan liittyvän väkivallan uhrin oikeudellista asemaa Suomessa. Vaikka kunniaan liittyvä väkivalta useimmiten on naisiin kohdistuvaa, lähisuhteissa tapahtuvaa sukupuolistunutta väkivaltaa, väkivallan yhteisöllisyydestä juontuvia erityispiirteitä ja -vaatimuksia ei Hongin mukaan tavoiteta kyseisten kategorioiden kautta. Tästä johtuen kunniaan liittyvää väkivaltaa lähestytään tutkimuksessa yhteisöllisen väkivallan käsitteen avulla. Olemassa olevat naisiin kohdistuvan väkivallan vastaiset toimet eivät tutkimuksen mukaan tavoita riittävästi kunniaan liittyvän väkivallan uhreja. Hong toteaa, että rikoslaki on rakentunut yksilölähtöiselle ja tekurikosoikeudelliselle perustalle, mikä sopii hyvin yhteen suomalaiselle väkivaltakäsitykselle tyypillisen yhden tekijän ja yhden uhrin välisen tekemuodon kanssa. Näistä lähtökohdista seuraa Hongin mukaan se, ettei rikoslaki pysty kaikilta osin kattamaan yhteisöllistä väkivaltaa.

---

⁴⁷ Pakkoavioliittojen ehkäisyn ja torjunnan tilannekuva sekä kartoitus jatkotoimenpiteistä. Oikeusministeriön muistio 2018. <https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/4750802/Muistio+Pakkoavioliittojen+ehka%C3%A4isyn+ja+torjunnan+tilannekuva+sek%C3%A4+kartoitus+jatkotoimenpiteist%C3%A4+.pdf/6ba42422-92ab-9ef8-b476-33b0fcf08eec/Muistio+Pakkoavioliittojen+ehka%C3%A4isyn+ja+torjunnan+tilannekuva+sek%C3%A4+kartoitus+jatkotoimenpiteist%C3%A4+.pdf>

⁴⁸ Hong, Tuuli: Kunniaan liittyvän väkivallan uhrin oikeudellinen asema. Turun yliopiston julkaisuja 2020.

Suomessa ei ole laadittu toimintaohjelmaa, joka kattaisi kunniaan liittyvän väkivallan eri ilmenemismuotoja, eikä erillistä valtakunnallista ohjeistusta näitä väkivaltatilanteita varten. Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut vuonna 2019 *Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen (FGM) estämisen toimintaohjelman*⁴⁹. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön julkaisema *Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025*⁵⁰ sisältää toimenpiteitä, joilla pyritään puuttumaan kunniaan liittyvään väkivaltaan. Molemmat ohjelmat ja niiden sisältämät toimenpiteet on huomioitu naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman valmistelussa.

GREVIO nostaa Suomelle antamissaan suosituksissa esiin, ettei ammattihenkilöstön koulutuksessa käsitellä perheväkivallan ja seksuaalirikosten lisäksi muita monisyisiä naisiin kohdistuvan väkivallan muotoja, kuten vainoamista, pakkoavioliittoja, naisten sukuelinten silpomista ja ”kunniaväkivaltaa”. GREVIO katsoo tämän olevan syynä niihin vaikeuksiin, joita Suomella on edelleen kaikenlaisen naisiin kohdistuvan väkivallan käsittelemisessä asianmukaisesti. Kunniaan liittyvä väkivalta mainitaan myös GREVION suosituksessa numero 17:

17. GREVIO kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia ryhtymään asianmukaisiin toimiin luodakseen erilaisten valtiollisten ja valtiosta riippumattomien toimijoiden ja palveluntarjoajien välille vakiintuneet yhteensovittamisen ja yhteistyön rakenteet tarkoituksena varmistaa asianmukaiset eri toimijoiden välisen yhteistyön muodot, jotka perustuvat näkemykseen siitä, että naisiin kohdistuva väkivalta ja perheväkivalta ovat sukupuolittunutta väkivaltaa, ja keskittyvät uhrien ihmisoikeuksiin ja turvallisuuteen sekä heidän voimaantumiseensa ja taloudelliseen riippumattomuuteensa. **Näihin toimiin olisi sisällyttävä ohjeita ja yhteistyömenettelyjä ja -säännöstöjä viranomaisille, jotka käsittelevät naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa, mukaan lukien erityiset väkivallan muodot, kuten pakkoavioliitto ja ”kunniaväkivalta”, sekä järjestelmä tällaisten tapausten käsittelystä saadun asiantuntemuksen ja kokemuksen jakamiseksi.** GREVIO kehottaa painokkaasti osallistamaan kansalaisjärjestöjen ylläpitämät ja uhreja eri toimijoiden välisessä yhteistyössä edustavat naisten erityistukipalvelut kaikkiin virallisiin ja epävirallisiin yhteistyörakenteisiin.

Torjuntaohjelma sisältää useita toimenpiteitä, joilla pyritään lisäämään tietoisuutta ja osaamista kunniaan liittyvästä väkivallasta. GREVION esiin nostamaan ammattihenkilö-

⁴⁹ Koukkula, Mimmi; Klemetti, Reija: *Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen (FGM) estämisen toimintaohjelma*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2019:1.

⁵⁰ Korpilahti, Ulla; Kettunen, Hanna; Nuotio, Erika; Jokela, Satu; Nummi, Vuokko Maria; Lillsunde, Pirjo (toim.): *Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2019:27.

löiden puutteelliseen koulutustilanteeseen pyritään osaltaan vastaamaan torjuntaohjelmaan sisällytetyillä koulutustoimenpiteillä. Ohjelman puitteissa koulutetaan esitutkinta- ja rikosprosessin viranomaisten lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoita lisäämällä *Luo luottamusta – puutu väkivaltaan* -koulutukseen uusi osio kunniaan liittyvästä väkivallasta.

Kunniaan liittyvää väkivaltaa koskevaa tietoa lisätään Lastensuojelun käsikirjaan (toimenpide nro 19), minkä lisäksi MARAK-työryhmille laaditaan ohjeistusta ja niitä koulutetaan kunniaan liittyvästä väkivallasta (toimenpide nro 20). Helsingin poliisilaitos on kehittänyt Loisto settlementti ry:n kunniaan liittyvää väkivaltaa ehkäisevän SOPU-työn kanssa kysymysrunгон, jota voidaan käyttää esitutkinnassa silloin, kun epäillään kunniaan liittyvää väkivaltaa. Kysymysrunkoa voidaan hyödyntää myös riskinarvioinneissa. Torjuntaohjelmaan sisältyy toimenpide (nro 21), jossa kyseinen työväline levitetään käyttöön kaikille poliisilaitoksille. Lisäksi ohjelmaan sisältyy toimenpide (nro 22), jossa laaditaan opiskeluhoitopalvelujen käytännön arkeen sopiva ohjeistus väkivallan puheeksi ottamisesta opiskeluhoollon palveluissa (koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä kuraattori- ja psykologipalvelut). Ohjeissa huomioidaan erityisesti kunniaan liittyvä väkivalta, kuten nopea reagointi tilanteissa, joissa lapsi lopettaa koulunkäynnin tai lähtee yllättävälle pitkälle ulkomaanmatkalle kesken lukukauden. Tietoa ohjeista ja toimintamalleista levitetään laajasti.

Ohjelman toimeenpanoon varatuista määrärahoista rahoitetaan järjestöjä, jotka tekevät naisiin kohdistuvan väkivallan ja kunniaan liittyvän väkivallan vastaista työtä maahanmuuttaneiden keskuudessa (toimenpide nro 6). Tarkoituksena on rahoittaa valtionavustuksin hankkeita ja toimia, joilla lisätään tietoisuutta näistä ilmiöistä.

3.6 Digitaalinen väkivalta

Ihmisten välisen vuorovaikutuksen siirryttyä yhä enemmän verkkoon ja teknologian kehittyessä jatkuvasti ovat mahdollisuudet ja välineet myös verkossa tapahtuvaan häirintään ja väkivaltaan lisääntyneet. Teknologia tarjoaa uudenlaisia mahdollisuuksia seurata toisen liikkeitä ja tekemisiä sekä satuttaa ja nöyryyttää toista ihmistä. Digitaalinen väkivalta voidaan määritellä monin tavoin, mutta karkeasti ymmärrettynä se tarkoittaa väkivaltaa, vainoa ja seksuaalista häirintää, jossa hyödynnetään digitaalista teknologiaa, kuten älypuhelimia, tietokoneita, sosiaalista mediaa, paikannuslaitteita ja niin edelleen. Digitaalinen väkivalta ja häirintä voi ilmetä esimerkiksi verkossa tapahtuvana nimittelynä, nolaamisena, vainoamisena ja seksuaalisena häirintänä. Digitaalista väkivaltaa on myös kumppanin tai entisen kumppanin vuorovaikutuksen kontrollointi, kuten velvollisuus olla tavoitettavissa, vakoilu ja paikantaminen sekä jatkuvilla puheluilla tai viesteillä häiritseminen.

Digitaalisen väkivallan ja häirinnän yleisyydestä on tehty kyselytutkimuksia mm. Yhdysvalloissa⁵¹ ja Australiassa⁵². Näiden tutkimusten mukaan digitaalinen väkivalta on melko yleistä. Euroopan unionin perusoikeusviraston vuonna 2014 julkaiseman tutkimuksen⁵³ mukaan 11 prosenttia tutkimukseen vastanneista EU-maissa asuvista naisista oli kokenut seksuaalista häirintää verkossa 15 vuotta täytettyään ja 5 prosenttia viimeisten 12 kuukauden aikana. Verkossa koetun seksuaalisen häirinnän kokemukset olivat sitä yleisempiä mitä nuoremmista naisista oli kyse.

Suomessa asiaa on selvitetty Tilastokeskuksen tekemässä *Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö* -tutkimuksessa vuonna 2019⁵⁴. Sen mukaan seitsemän prosenttia naisista ja viisi prosenttia miehistä on joutunut joskus internetissä häirinnän kohteeksi. Epäasiallisen lähestymisen kohteeksi internetissä ilmoitti joskus joutuneensa 14 prosenttia naisista ja kuusi prosenttia miehistä. Sekä häirinnän että epäasiallisen lähestymisen kohteeksi joutuminen oli huomattavasti yleisempää 16–34-vuotiailla kuin tätä vanhemmilla.

Helsingin yliopiston kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin vuonna 2016 toteuttaman nuorisoriikollisuuskyselyn⁵⁵ mukaan nuorten kokema kiusaaminen on siirtynyt entistä enemmän sähköiseen ympäristöön. Sähköistä kiusaamista oli elämän aikana kokenut vähintään kerran 31 prosenttia ja viimeisen 12 kuukauden aikana 15 prosenttia kyselyyn vastanneista 15–16-vuotiaista suomalaisista. Sähköisen kiusaamisen osalta tytöt (16 %) olivat poikia (13 %) yleisemmin uhreja.

Vuoden 2019 Kouluterveyskyselyn⁵⁶ mukaan luokka-asteesta⁵⁷ riippuen 14–17 % seksuaalista ahdistelua tai ehdottelua kokeneista kertoi ahdistelun tai ehdottelun tapahtuneen puhelimesta tai internetissä.

---

⁵¹ Pew Research Center: Online Harassment 2017.

⁵² Powell, Anastasia & Henry, Nicola: Technology-Facilitated Sexual Violence Victimization: Results From an Online Survey of Australian Adults. *Journal of Interpersonal Violence* 1–29, 2016.

⁵³ Violence against women: an EU-wide survey. Main results. European Union Agency for Fundamental Rights, 2014.

⁵⁴ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö 2019.

⁵⁵ Näsi, Matti: Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2016. Helsingin yliopiston kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, katsauksia 18/2016.

⁵⁶ Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019. Tilastoraportti 33/2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

⁵⁷ Kouluterveyskysely kohdistuu perusopetuksen 4. ja 5. luokkaa käyviin, perusopetuksen 8. ja 9. luokkaa käyviin ja lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuotta opiskeleviin.

Eurooppalainen naisjärjestöjen kattojärjestö The European Women's Lobby on julkaissut oppaan, joka sisältää ohjeita ja työkaluja digitaaliseen väkivaltaan ja sen ennaltaehkäisyyn⁵⁸. Suomessa Naisten Linja on julkaissut oppaan, joka käsittelee digitaalista väkivaltaa parisuhteessa ja sen jälkeen⁵⁹. Opasta varten toteutettiin naisiksi itsensä määritteleville ihmisille suunnattu verkkokysely digitaalisen väkivallan kokemuksista. Kyselyyn tuli 224 vastausta. Oppaassa todetaan, että digitaalisen väkivallan tunnistaminen voi olla vaikeaa niin sen kokijalle, kokijan läheisille kuin viranomaisillekin. Kyselyyn vastaajat kertoivat myös tilanteista, joissa ammattilaiset ja viranomaiset tunnistivat väkivallan, mutta eivät reagoineet tai puuttuneet siihen millään tavalla. Yksityinen reagoimattomuuteen saattoi olla osaamisen puute tai auttamisen rakenteiden puuttuminen.

Vaikka digitaalinen väkivalta ei ilmiönä ole aivan uusi, on kyseinen käsite uusi suomalaisessa väkivallasta käydyssä keskustelussa. Naisten Linjan selvityksessä kävi ilmi, että eron jälkeisen vainon kohteeksi joutuneet ihmiset saattoivat kohdata asian vähätelystä viranomaisten taholta ja että teknologian avulla tehtyjä rikoksia ei välttämättä pidetty yhtä vakavina kuin kasvokkain tapahtuneita. Poliisin tietoon tulleesta rikollisuudesta on vaikea pelkkien rikosnimikkeiden perusteella arvioida, kuinka paljon digitaalista väkivaltaa ilmoitetaan poliisille. Tapausten etenemisestä rikosprosessissa ei myöskään ole tietoa.

Digitaalista väkivaltaa ei ole käsitelty aiemmissa naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmissa. Järjestöt, kuten Viola Väkivallasta vapaaksi ry, Naisten Linja ja Rikosuhripäivystys ovat tehneet työtä ilmiön tunnetuksi tekemiseksi sekä uhrien auttamiseksi. Tietoisuuden ja ymmärryksen lisäämiseksi sekä viranomaisten osaamisen parantamiseksi naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma sisältää useita digitaaliseen väkivaltaan liittyviä toimenpiteitä.

Ohjelman toimeenpanoon varatuista määrärahoista rahoitetaan kansalaisjärjestöjen toteuttama sosiaalisen median kampanja nuorille digitaalisesta väkivallasta (toimenpide nro 2). Tarkoituksena on, että kampanja on yleinen, eli se suunnataan sekä nuorille naisille että miehille. Kampanjan sisällöiltä edellytetään kuitenkin sukupuolinäkökulman huomioimista, ja myös rahoitettavilta järjestöiltä edellytetään osaamista ja ymmärrystä väkivallan sukupuolistuneisuudesta.

---

⁵⁸ #HerNetHerRights Resource Pack on ending online violence against women & girls in Europe. The European Women's Lobby 2017.

⁵⁹ Hakkarainen, Louna: Digitaalinen väkivalta parisuhteessa ja sen jälkeen. Opas väkivallan kokijalle, ammattilaiselle ja läheiselle. Naisten Linja Suomessa ry 2019.

Digitaalinen väkivalta huomioidaan ohjelmaan sisältyvissä viranomaiskoulutuksissa. Poliiseille, syyttäjille, tuomareille ja avustajille suunnattujen koulutusten yhtenä teemana on digitaalinen väkivalta, minkä lisäksi THL:n *Luo luottamusta – puutu väkivaltaan* -verkkokoulutukseen lisätään uusi osio digitaalisesta väkivallasta. Myös turvakotien työntekijöitä ja MARAK-työryhmiä koulutetaan ilmiöstä.

3.7 Lähisuhdeväkivallan tekijöiden kanssa tehtävä työ

Istanbulin sopimuksen 16 artikla velvoittaa toteuttamaan tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet, joilla otetaan käyttöön tai tuetaan ohjelmia, joiden tarkoituksena on opettaa perheväkivallan tekijöille väkivallatonta käyttäytymistä henkilösuhteissa väkivallan uusiutumisen estämiseksi ja väkivaltaisen käyttäytymismallin muuttamiseksi. Artikla koskee väkivallantekijöille, erityisesti seksuaalirikollisille, suunnattujen hoito-ohjelmien toteuttamista. Suosituksissaan GREVIO kehotti painokkaasti Suomen viranomaisia käyttämään kaikkia käytettävissä olevia keinoja varmistaakseen, että perheväkivallan tekijöille tarkoitettuihin ohjelmiin osallistutaan laajalti, muun muassa sisällyttämällä ohjelmat rikosoikeusjärjestelmään, rikosseuraamusjärjestelmä mukaan lukien, keinona vähentää rikosten uusimista. GREVIO toteaa, että ohjelmien toteuttamisessa uhrien turvallisuuden, tukemisen ja ihmisoikeuksien tulee olla etusijalla.

Väkivallan tekijöiden kanssa tehtävään työhön ja tekijöiden ohjaamiseksi palveluihin on kehitetty *Katkaise väkivalta* -toimintamalli⁶⁰. Mallissa poliisi välittää väkivallan tekijän yhteystiedot väkivallan katkaisuojelmaan, mistä otetaan yhteyttä tekijään, motivoiden hänet mukaan toimintaan. Mallia levittämällä voidaan tehostaa tekijöiden avunsaantia. Tekijöiden ohjaamista ohjelmiin rangaistuksen täytäntöönpanon yhteydessä tulisi myös tehostaa.

Väkivallan tekijöiden tukipalvelut tuotetaan järjestöissä ja ne ovat alueellisesti hyvin eri tavoin saavutettavissa. THL toteutti Pohjoismaisen ministerineuvoston rahoituksella yhteispohjoismaisen kyselyn palvelujen kartoittamiseksi vuonna 2016⁶¹. Kyselyn mukaan lähisuhdeväkivallan tekijöille ei ole suuressa osassa maata palveluja tarjolla ollenkaan. Erilaiset järjestöt tarjoavat palveluja pääsääntöisesti STEAn tuella. Avun

⁶⁰ Hyvärinen, Salla; Hautamäki, Jari: *Katkaise väkivalta*. Lähisuhde- ja perheväkivallasta epäillyn ohjaaminen esitutkinnasta väkivaltaa katkaisevaan palveluun. THL 2013.

⁶¹ Vall, Berta 2017: *Nordic Countries Overview of Work with Perpetrators of Intimate Partner Violence*. Copenhagen: Nordisk Ministerråd, <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:norden.org:diva-4776>.

saaminen riippuu usein asuinpaikasta ja viranomaisten satunnaisista yhteistyökäytännöistä eri järjestöjen kanssa. Työn tekemisen mallit ja menetelmät myös vaihtelevat alueittain ja työntekijöittäin. Mallintaminen ja hyväksi arvioidun mallin levittäminen valtakunnallisesti on tärkeää.

Suomessa väkivallan tekijät hakeutuvat katkaisuojelmiin viranomaisten (esim. poliisi), palveluntarjoajien (esim. turvakoti) tai puolison kehotuksesta taikka omasta aloitteestaan. Tutkimusten mukaan viranomaisten (esim. poliisi, tuomioistuin) ja väkivallan katkaisupalveluiden yhteistyö vaikuttaa merkittävästi väkivallan katkaisuojelmien lopputuloksiin. Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaan sisältyvässä poliisin, syyttäjän, tuomareiden ja oikeusavustajien koulutuksessa huomioidaan yhtenä asiana sekä uhrien että tekijöiden ohjaaminen palveluihin.

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmaan sisältyy tavoite rikollisuuden ja rikosten uusimisen ehkäisemisestä monipuolisin keinoin. Hallitusohjelman mukaisesti poliisin, syyttäjän, tuomioistuinten tai ulosoton kohtaamat henkilöt ohjataan myös muiden tarvitsemiensa palveluiden piiriin, kuten ulosotosta talous- ja velkaneuvontaan, poliisilta päihdehuoltoon tai väkivallan katkaisuojelmaan, vankilasta ja yhdyskuntaseuraamuksesta sosiaali- ja terveystieteisiin sekä rikollisuutta ehkäiseviin kuntoutusohjelmiin. Oikeusministeriölle on osoitettu hallitusohjelmassa rahoitus kolmivuotiseen hankkeeseen rikosten ennaltaehkäisyn tehostamiseksi. Rahoituksen turvin lisätään väkivaltarikollisten ja seksuaalirikollisten kuntouttamiseen tarkoitettuja ohjelmia myöntämällä valtionavustuksia rikollisuutta ehkäisevää työtä tekeville yhteisöille vaikuttaviksi todettuihin työmenetelmiin. Rahoitettavista hankkeista tehdään vaikuttavuusarviointi, ja arvioinnin ja saatujen kokemusten perusteella luodaan kriteeristö ohjelmille ja palveluohjauksen malli.

Vuonna 2020 oikeusministeriö rahoitti seuraavia lähisuhde- ja seksuaalirikollisten kuntouttamiseen tarkoitettuja ohjelmia:

- Sexpo ry:n SeriE-hankkeessa tarjotaan maksuttomia, matalan kynnyksen tukipalveluja henkilöille, joilla on kohonnut riski syyllistyä erityisesti lapsiin ja nuoriin kohdistuvaan seksuaalirikokseen. Hankkeen päätavoitteena on lapsiin ja nuoriin kohdistuvien seksuaalirikosten vähentäminen ja ennaltaehkäiseminen vaikuttamalla potentiaalsiin rikoksen tekijöihin matalan kynnyksen ennaltaehkäisevillä, terapeuttisilla interventioilla. Menetelminä käytetään Uusi suunta -työskentelyä, seksuaaliterapiaa, seksuaalikasvatusta, psykoedukaatiota ja palveluohjausta.
- Settlementti Tampere ry:n Välitä! seksuaaliväkivaltatyö -hankkeessa ehkäistään pirkanmaalaisten nuorten tekemiä seksuaalirikoksia tarjoamalla

apua ja kehittämällä tähän soveltuvaan työskentelymallia ja välineitä. Toimintamallina on Uusi suunta -menetelmä. Hankkeen tavoitteina on, että riskissä olevat nuoret ja heidän perheensä saavat oikea-aikaista ja oikeisiin asioihin vaikuttavaa apua, tekijätyön työvälineet ja -menetelmät vastaavat paremmin nuorten tarpeita ja Pirkanmaalla toimivien ammattilaisien valmiudet kohdata ja auttaa nuoria seri-tekijöitä lisääntyvät.

- Ensi- ja turvakotien liitto ry:n hankkeessa Kokonaisvaltaisen kuntoutusohjelman rakentaminen rakennetaan Suomessa kehitetyistä ja tutkituista sekä hyviin käytäntöihin perustuvista toimintamalleista kokonaisvaltaisen kuntoutusohjelma, jonka avulla ennaltaehkäistään uusintarikollisuutta. Ohjelma on tarkoitettu lähisuhteessaan väkivaltaa käyttäneille tai väkivaltarikokseen syyllistyneille sekä omasta käyttäytymisestään huolestuneille henkilöille. Työmenetelminä: Move! -motivointiohjelma, Lyömätön tie -väkivallan katkaisuohtelma@, Miehen Linja -kulttuurisensitiivinen väkivallan katkaisuohtelma, Unbeatales-ryhmäohtelma ja Dustimalli.

Edellä mainittu rikosten ennaltaehkäisyn kokonaisuus on oma hallitusohjelmahankkeensa. Koska kyseisessä hankkeessa suunnatut valtionavustukset kohdentuvat nimenomaan seksuaali- ja väkivaltarikollisten toimintaohjelmiin, piti naisein kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaa valmistellut työryhmä perusteltuna sisällyttää kyseisestä hankkeesta oma toimenpiteensä (nro 23) torjuntaohjelmaan. Hanke vastaa osaltaan GREVION Suomelle esittämään kritiikkiin sekä niihin puutteisiin, joita meillä on havaittu mm. palvelujen saatavuudessa ja niihin ohjautuvuudessa. Tämän vuoksi se täydentää osaltaan naisein kohdistuvan väkivallan torjunnan kokonaisuutta.

Rikosseuraamuslaitoksessa on seksuaalirikoksesta tuomittujen kuntouttamiseen käytössä kaksi vaikuttavuusohjelmaa, joiden avulla pystytään tarjoamaan kuntoutusmahdollisuus niin matalan, keskitason kuin korkeinkin uusimisriskin seksuaalirikollisille: Uusi suunta ja STEP. Lähisuuhdeväkivallan tekijöille on käytössä Move! -lähisuuhdeväkivallan puheeksiotto-ohjelma, mutta sen rinnalle tarvitaan pidempiaikaista kuntouttavaa ohjelmaa. Osana naisein kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaa toteutetaan selvitys muissa Pohjoismaissa käytössä olevista sekä mahdollisista uusista väkivallan tekijöille suunnatuista ohjelmista ja arvioidaan niiden soveltuvuutta lähisuuhdeväkivallan tekijöiden parissa työskentelyyn suomalaisissa vankiloissa (toimenpide nro 24). Lisäksi pyritään laajentamaan tekijäohjelmien käyttöä osana rangaistusten täytäntöönpanoa (toimenpide nro 24). Tämä toteutetaan mm. kouluttamalla Rikosseuraamuslaitoksen henkilökuntaa ohjelmista.

4 Toimenpiteet

Ohjelmaan sisältyy 32 toimenpidettä, jotka on ryhmitelty seuraavien otsikoiden alle:

Tietoisuuden lisääminen naisiin kohdistuvasta väkivallasta

Ammattihenkilöstön koulutukset

Viranomaisohjeet

Lähisuhdeväkivallan tekijöille tarkoitetut ohjelmat

Rakenteet ja alueellinen koordinaatio

Tutkimukset ja selvitykset

Jokaisen toimenpiteen kohdalla on kerrottu toimenpiteen toteuttamisesta vastuussa oleva taho tai tahot⁶². Vastuutahon jälkeen kerrotaan toimenpiteen kustannukset ja toteuttamisen suunniteltu ajankohta. Kaikilla ohjelman toimenpiteillä pyritään vastaamaan johonkin tai joihinkin GREVION Suomelle antamiin suosituksiin. Suositusten numerot on merkitty näkyviin jokaiseen toimenpiteeseen. Lista suosituksista, joihin toimenpiteissä viitataan, löytyy liitteestä 2. Näiden erikseen tunnistettujen suositusten lisäksi kaikilla torjuntaohjelman toimenpiteillä pyritään osaltaan vastaamaan GREVION suositukseen numero 1:

GREVIO muistuttaa, että Istanbulin sopimuksen 2 artiklan 1 kohdassa vahvistetaan ajatus, jonka mukaan kaikki naisiin kohdistuvan väkivallan muodot, perheväkivalta mukaan lukien, kohdistuvat suhteellisesti useimmin naisiin. Siksi GREVIO kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia tehostamaan sukupuolittuneisuuden näkökulman soveltamista pantaessa täytäntöön Istanbulin sopimusta, mukaan lukien sen perheväkivaltaa koskevia määräyksiä.

Lisäksi jokaisessa toimenpiteessä mainitaan ne tiedot, joiden kautta ja avulla toimenpiteen toteutumista ja sen myötä aikaansaatuja muutosta seurataan ja mitataan.

---

⁶² Käytetyt lyhenteet: OM=oikeusministeriö, SM=sisäministeriö, STM=sosiaali- ja terveysministeriö, OKM=opetus- ja kulttuuriministeriö, TEM=työ- ja elinkeinoministeriö, OPH=Opetushallitus, POHA=Poliisihallitus, THL=Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, TIVI=Tuomioistuinvirasto, RTN=Rikoksentorjuntaneuvosto, RISE=Rikosseuraamuslaitos, RSKK=Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, NAPE= naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta.

4.1 Tietoisuuden lisääminen naisiin kohdistuvasta väkivallasta

- 1. Toteutetaan kampanja nuoriin naisiin kohdistuvasta seksuaalisesta häirinnästä. Näkökulmana on sivustakatsojien rooli, eli kampanjalla pyritään näyttämään, miten sivustakatsojat voivat puuttua häirintä- ja väkivaltatilanteisiin ja toimia uhrin tukena.**
  - Vastuutahot: OM, THL, RTN
  - Kustannukset: 180 000 euroa
  - Vuonna 2021
  - Vastaa GREVION suositukseen 11
  - Seurantatiedot: Kampanjan nähneiden määrä, verkkosivuilla ja somessa käyneiden määrä, ladattujen videoiden määrä jne. Lähtö- ja tavoitetason määrittely sekä palautekysely.
- 2. Rahoitetaan kansalaisjärjestöjen toteuttama sosiaalisen median kampanja nuorille digitaalisesta väkivallasta.**
  - Vastuutahot: OM, yhteistyössä järjestöjen kanssa
  - Kustannukset: 50 000 euroa
  - Vuonna 2022
  - Vastaa GREVION suosituksiin 5 ja 11
  - Seurantatiedot: Kampanjan nähneiden määrä, verkkosivuilla ja somessa käyneiden määrä, ladattujen videoiden määrä jne. Lähtö- ja tavoitetason määrittely sekä palautekysely.
- 3. Lisätään ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeleville tietoisuutta turvallisuudesta seurustelusta ja tunne- ja turvataidoista yhteistyössä opiskelijajärjestöjen kanssa.**
  - Vastuutahot: OPH, OM, yhteistyössä järjestöjen kanssa
  - Kustannukset: 50 000 euroa
  - Vuonna 2021
  - Vastaa GREVION suositukseen 12
  - Seurantatiedot: Laadittu materiaali, materiaalin nähneiden määrä, mahdollisiin tapahtumiin osallistuneiden määrä jne. Lähtö- ja tavoitetason määrittely.
- 4. Levitetään ja tuetaan olemassa olevien opetusmateriaalien käyttöönnottoa perusopetuksessa ja lukioissa turvallisesta seurustelusta ja tunne- ja turvataidoista.**

- Vastuutaho: OPH
- Kustannukset: 4 000 euroa (OM)
- Vuonna 2021
- Vastaa GREVION suositukseen 12
- Seurantatiedot: Verkkoon koottu materiaali ja latausten määrä. Mahdolliseen koulutustilaisuuteen osallistuneet ja palautekysely.

5. Toteutetaan hanke, jossa kannustetaan suomalaisia pelistudioita moninaistamaan pelien sukupuolirooleja ja pelien maailmankuvaa.

- Vastuutahot: OM, yhteistyössä järjestöjen kanssa
- Kustannukset: 50 000 euroa
- Vuonna 2021
- Vastaa GREVION suosituksiin 1, 5 ja 16
- Seurantatiedot: Esimerkiksi osallistettujen alan asiantuntijoiden lukumäärä, järjestetyt koulutukset tai muut tilaisuudet ja niihin osallistuneiden lukumäärä, osallistuvien organisaatioiden määrä ja koko, hankkeen tuotosten nähneiden määrä, verkkosivuilla ja somessa käyneiden määrä.

6. Rahoitetaan järjestöjä, jotka tekevät naisiin kohdistuvan ja kunniaan liittyvän väkivallan vastaista yhteisöllistä ja/tai yksilötyötä maahanmuuttaneiden keskuudessa. Rahoitetaan hankkeita/toimia, joilla esim. lisätään tietoisuutta ilmiöstä ja tarjotaan valistusta ym. tekemällä näkyväksi järjestöjen tekemää työtä.

- Vastuutahot: OM, TEM, THL, yhteistyössä järjestöjen kanssa
- Kustannukset: 40 000 euroa vuonna 2021 ja 100 000 euroa vuonna 2022
- Vastaa GREVION suositukseen 5
- Seurantatiedot: Rahoitetut hankkeet ja niissä toteutetut toimet. Lähtö- ja tavoitetaso määrittely sen suhteen, keitä toteutetuilla toimilla pyritään tavoittamaan ja missä laajuudessa.

7. Toteutetaan kampanja rikoslain 20 luvun muutoksista viestimiseen.

- Vastuutaho: OM
- Kustannukset: 100 000 euroa
- Vuonna 2022
- Vastaa GREVION suositukseen 11
- Seurantatiedot: Kampanjan nähneiden määrä, verkkosivuilla ja somessa käyneiden määrä, ladattujen videoiden määrä jne. Lähtö- ja tavoitetaso määrittely sekä palautekysely.

4.2 Ammattihenkilöstön koulutukset

8. Järjestetään poliiseille, syyttäjille, tuomareille ja oikeusavustajille erityiskoulutusta naiseen kohdistuvan väkivallan ilmiöalueista. Koulutukseen sisällytetään mm. kunniaan liittyvä väkivalta, digitaalinen väkivalta, uhrin sensitiiviseen kohtaamiseen liittyviä asioita, lähisuhdeväkivallan dynamiikkaa ja väkivallan sukupuolistuneisuuden näkökulma sekä uhrin ja tekijöiden palveluihin ohjaaminen. Koulutuspäivien lisäksi tehdään teemoista tallenteita/webinaareja, ja laaditaan näitä hyödyntäen verkkokurssi esimerkiksi eOppivaan.

- Vastuutahot: OM, SM, Syyttäjälaitos, TIVI, POHA, STM, THL
- Kustannukset: 300 000 euroa
- Vuosina 2021 ja 2022
- Vastaa GREVION suositukseen 13
- Seurantatiedot: Järjestettyjen koulutusten ja niihin osallistuneiden määrä. Palautekyselyjen tulokset. Lähtö- ja tavoitetason määrittely.

9. Järjestetään julkisille oikeusavustajille piirikohtaisia koulutuspäiviä, joissa avustajat käyvät verkkomateriaaliin (ks. toimenpide 8.) tutustuttuaan keskustelua naiseen kohdistuvasta väkivallasta ja sen huomioimisesta avustajan työssä ulkopuolisen asiantuntijan johdolla.

- Vastuutaho: OM
- Kustannukset: 12 000 euroa
- Vuonna 2022
- Vastaa GREVION suositukseen 13
- Seurantatiedot: Järjestettyjen koulutusten ja niihin osallistuneiden määrä. Palautekyselyjen tulokset. Lähtö- ja tavoitetason määrittely.

10. Järjestetään oikeusavun neuvontapalveluun osallistuville koulutusta naiseen kohdistuvasta väkivallasta.

- Vastuutaho: OM
- Kustannukset: yhteensä 4 000 euroa (2 000 euroa per koulutus)
- 1–2 koulutustilaisuutta syksyllä 2021
- Vastaa GREVION suositukseen 13
- Seurantatiedot: Järjestettyjen koulutusten ja niihin osallistuneiden määrä. Palautekyselyjen tulokset. Lähtö- ja tavoitetason määrittely.

11. Sisällytetään Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen perusopintoihin, rikosseuraamusalan sosionomikoulutukseen sekä tarjotaan kaikille Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöille verkkokoulutus nais erityisistä kysymyksistä. Koulutuksen pohjana on Laurea ammattikorkeakoulussa laadittu verkkokurssi ”Nais erityisyys rikosseuraamusalalla”.

- Vastuutahot: RISE, RSKK, Laurea ammattikorkeakoulu, OM
- Kustannukset: 22 000 euroa
- Vuosina 2021–2023
- Vastaa GREVIOn suositukseen 13
- Seurantatiedot: Järjestettyjen koulutusten ja niihin osallistuneiden määrä. Palautekyselyjen tulokset. Lähtö- ja tavoitetason määrittely.

12. Koulutetaan Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöitä naisiin kohdistuvasta väkivallasta, väkivallan puheeksi ottamisesta, väkivaltaan puuttumisesta ja riskinarvioinnista sekä siitä, miten väkivalta tulee ottaa huomioon laitoksen työssä. Laaditaan materiaalia ja ohjeistus.

- Vastuutahot: RISE, RSKK, OM
- Kustannukset: 20 000 euroa
- Koulutukset vuosina 2021 ja 2022
- Vastaa GREVIOn suosituksiin 13 ja 14
- Seurantatiedot: Järjestettyjen koulutusten ja niihin osallistuneiden määrä. Palautekyselyjen tulokset. Valmis materiaali. Lähtö- ja tavoitetason määrittely.

13. Koulutetaan naisvankien kanssa työskenteleviä nais erityisistä väkivalta työstä, ihmiskaupasta ja uhrin trauman tunnistamisesta sekä kehitetään tukea ja apua naisvangeille, jotka ovat toistuvan väkivallan/ihmiskaupan (rikoksiin pakottaminen) uhreja.

- Vastuutahot: OM, RISE, THL, yhteistyössä järjestöjen kanssa
- Kustannukset: 20 000 euroa
- Koulutukset vuosina 2022 ja 2023
- Vastaa GREVIOn suositukseen 13
- Seurantatiedot: Järjestettyjen koulutusten ja niihin osallistuneiden määrä. Palautekyselyjen tulokset. Lähtö- ja tavoitetason määrittely.

14. Koulutetaan turvakotien työntekijöitä digitaalisesta väkivallasta ja vainosta.

- Vastuutaho: THL
- Vuonna 2021

- Vastaa GREVIOn suositukseen 13
- Seurantatiedot: Järjestettyjen koulutusten ja niihin osallistuneiden määrä. Palautekyselyjen tulokset. Lähtö- ja tavoitetason määrittely.

15. Lisätään THL:n verkkopohjaiseen Luo luottamusta – puutu väkivaltaan -koulutukseen uudet moduulit kunniaan liittyvästä väkivallasta ja digitaaliseen väkivallasta.

- Vastuutahot: THL, TEM
- Kustannukset: 16 000 euroa (OM)
- Vuosina 2021 ja 2022
- Vastaa GREVIOn suositukseen 13
- Seurantatiedot: Valmiit moduulit ja palautekysely.

16. Levitetään tietoisuutta ja markkinoidaan THL:n Luo luottamusta – puutu väkivaltaan -koulutusta

- Vastuutaho: THL
- Kustannukset: 88 000 euroa (OM)
- Vuonna 2022
- Vastaa GREVIOn suosituksiin 11 ja 14
- Seurantatiedot: Markkinointitoimet. Koulutukseen osallistuvien määrä verrattuna aiempaan. Lähtö- ja tavoitetason määrittely. Vaikuttavuusarviointi markkinoinnin onnistumisesta.

17. Järjestetään viranomaisille (ml. poliisi) koulutusta seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksesta

- Vastuutahot: OM, Syyttäjälaitos, TIVI, SM, POHA
- Vuonna 2022
- Vastaa GREVIOn suositukseen 13
- Seurantatiedot: Järjestettyjen koulutusten ja niihin osallistuneiden määrä. Palautekyselyjen tulokset.

18. Lisätään opettajien ja opettajaksi pätevöityvien osaamista väkivallan tunnistamisesta ja puheeksi ottamisesta laatimalla ja levittämällä aihetta käsittelevää materiaalia, järjestämällä esimerkiksi webinaari.

- Vastuutahot: OKM, OPH, OM
- Kustannukset: 10 000 euroa
- Vuonna 2021
- Vastaa GREVIOn suositukseen 12

- Seurantatiedot: Webinaariin osallistuneiden määrä. Materiaalin levittämisen keinot ja paikat. Lähtö- ja tavoitetaso määrittely.

4.3 Viranomaisohjeet

19. Lisätään Lastensuojelun käsikirjaan perustiedot kunniaan liittyvästä väkivallasta ja ohjeet ammattilaisille, miten toimia. Päivityksessä huomioidaan lastensuojelun tuki ja toimia edellyttävät tilanteet sekä monialaisen yhteistyön tärkeys.

- Vastuutaho: THL
- Vuonna 2022
- Vastaa GREVIOn suositukseen 14
- Seurantatiedot: Perustiedot ja ohjeet on lisätty käsikirjaan. Täydennetty versio huomioidaan palautekyselyssä.

20. Tuotetaan ohjeita ja koulutetaan MARAK-työryhmiä kunniaan liittyvästä väkivallasta ja digitaalisesta väkivallasta.

- Vastuutaho: THL
- Kustannukset: 6 000 euroa (OM)
- Vuosina 2021 ja 2022
- Vastaa GREVIOn suosituksiin 13 ja 14
- Seurantatiedot: Ohjeet on tuotettu. Järjestettyjen koulutusten ja niihin osallistuneiden määrä. Palautekyselyjen tulokset.

21. Kehitetään yhteistyössä järjestöjen kanssa poliisille käytännön työvälineitä käytettäväksi esitutkinnassa kunniaan liittyvän väkivallan tapauksissa. Työvälineitä levitetään kaikille poliisilaitoksille.

- Vastuutahot: SM, POHA, yhteistyössä järjestöjen kanssa
- Vuonna 2021
- Vastaa GREVIOn suosituksiin 5, 13 ja 14
- Seurantatiedot: Valmis työväline, joka on pilotoitu kaikille poliisilaitoksille. Kysely laitoksille siitä, miten työväline on otettu käyttöön.

22. Laaditaan opiskeluhuollon palveluihin ohjeistus väkivallan, erityisesti kunniaan liittyvän väkivallan, puheeksi ottamisesta ja jatkotoimista. Tietoa ohjeistuksesta levitetään opiskeluhuollon palvelujen ammattilaisille.

- Vastuutaho: THL
- Kustannukset: 2 000 € (OM)
- Vuonna 2022
- Vastaa GREVION suositukseen 14
- Seurantatiedot: Ohjeistus on laadittu. Paikat ja tilaisuudet, joissa tietoa ohjeistuksesta on levitetty sekä osallistuneiden määrät. Seurantakysely ohjeistuksen käytöstä ja käytettävyydestä.

4.4 Lähisuhdeväkivallan tekijöille tarkoitetut ohjelmat

23. Suunnataan valtionavustuksia seksuaali- ja väkivaltarikollisten toiminta-ohjelmiin, laaditaan rahoitettavien ohjelmien laadullinen kriteeristö ja palveluohjauksen mallinnus. Kriteeristössä huomioidaan mm. uhrin turvallisuus ja ihmisoikeudet, väkivallan ylisukupolvisuus, väkivaltakäsittelyn moninaisuus. Kriteerit perustuvat tutkittuun tietoon ja hankkeessa tehtyyn vaikuttavuusarviointiin.

- Vastuutaho: OM
- Vuosina 2021–2023
- Vastaa GREVION suosituksiin 14 ja 15
- Seurantatiedot: Laadullinen kriteeristö ja palveluohjauksen mallinnus on laadittu. Muut hankkeissa toteutetut toimet.

24. Selvitetään pohjoismaisia tekijäohjelmia ja niiden soveltuvuutta lähisuhdeväkivallan tekijöiden parissa työskentelyyn vankiloissa. Otetaan Rikosseuraamuslaitoksessa käyttöön Suomeen soveltuva ohjelma.

- Vastuutahot: RISE, OM
- Kustannukset: 40 000 euroa
- Selvitys ja koulutukset vuosina 2021, 2022 ja 2023
- Vastaa GREVION suosituksiin 13 ja 15
- Seurantatiedot: Selvitys on laadittu. Koulutuksiin osallistuneiden määrä. Tekijäohjelmiin osallistuneiden määrä verrattuna aiempaan. Lähtö- ja tavoitetason määrittely.

4.5 Rakenteet ja alueellinen koordinaatio

25. Parannetaan lähisuhdeväkivallan seurauksena syntyvän palveluntarpeen mukaisten palvelujen saatavuutta, oikea-aikaisuutta ja jatkuvuutta varmistamalla tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman yhteydessä, että alueilla kehitetään lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinoituja palveluja. Huolehditaan peruspalvelua kehitettäessä avopalveluiden saatavuudesta sekä uhreille että tekijöille. Työssä huomioidaan nais erityisyys ja vähemmistöt.

- Vastuutahot: STM, THL
- Vuosina 2021–2023
- Vastaa GREVIOn suosituksiin 15, 17, 18, 19 ja 20
- Seurantatiedot: Laaditaan seurantamatriisi (ml. lähtötilanne, tavoitteet (osatavoitteet), tulokset, indikaattorit, riskit), mikä kuvaa palveluiden saatavuutta, oikea-aikaisuutta ja jatkuvuutta.

26. Laaditaan ohjeet kunnille ja alueille (maakunnille) lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaatorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi. Ohjeet sisältävät käytännön esimerkkejä toimivista toimintamalleista, monialaisesta yhteistyöstä sekä kirjallisten hoito- ja palvelupolkujen laatimisesta lähisuhdeväkivallan uhrien ja tekijöiden sekä väkivallalle altistuvien lasten auttamiseksi.

- Vastuutahot: STM, THL, NAPE
- Vuosina 2022–2023
- Vastaa GREVIOn suositukseen 17
- Seurantatiedot: Ohjeet on laadittu. Vaikutusarviointi (kysely) ohjeet saaneille kunnille/maakunnille ohjeistuksen käytöstä ja käytettävyydestä.

27. Perhekeskustoimintaa kehitettäessä varmistetaan ammattilaisten lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisen, varhaisen tunnistamisen ja laadukkaan kirjaamisen osaaminen. Lisäksi varmistetaan, että perhekeskuksissa on tieto saatavilla olevista väkivallan ehkäisyyn ja uhrin tukemiseen erikoistuneista palveluista. Tuetaan alueellista yhteistyötä myös järjestöjen kanssa, jotta varmistetaan asianmukaisten palvelujen saatavuus väkivallan uhreille, väkivallalle altistuneille lapsille sekä väkivallan tekijöille.

- Vastuutahot: THL, STM
- Kustannukset: 3 000 euroa (OM; koulutuksen laatimiseen)
- Vuosina 2021–2023

- Vastaa GREVIOn suosituksiin 5 ja 17
- Seurantatiedot: Lähtötason ja tavoitteiden määrittely, palautekysely koulutuksen käytöstä ja käytettävyydestä.

28. Perustetaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitokseen valtakunnallisen resurssi- tai osaamiskeskittymä kunniaan liittyvästä väkivallasta.

- Vastuutahot: STM, THL, TEM
- Vuonna 2021
- Vastaa GREVIOn suositukseen 17
- Seurantatiedot: Osaamiskeskittymä on perustettu. Henkilökunnan määrä ja keskuksen tehtävät. Lähtötason ja tavoitteiden määrittely.

4.6 Tutkimukset ja selvitykset

29. Tehdään oikeudellinen selvitys pakottavasta kontrollista / henkisen väkivallan kriminalisoinnista, ml. vainoa koskevan lainsäädännön toimivuus

- Vastuutaho: OM
- Kustannukset: 20 000 euroa
- Vuonna 2022
- Vastaa GREVIOn suosituksiin 10 a) ja 28
- Seurantatiedot: Selvitys on tehty. Mahdolliset jatkotoimet.

30. Tehdään tutkimus tapahtumaketjuista naisiin kohdistuvissa parisuhdesurmista.

- Vastuutahot: OM, SM, STM
- Esitetty VN TEAS -hankkeeksi vuosina 2021–2022
- Vastaa GREVIOn suositukseen 10 a)
- Seurantatiedot: Tutkimus on tehty. Mahdolliset jatkotoimet.

31. Tehdään selvitys naisiin kohdistuvasta digitaalisesta väkivallasta

- Vastuutahot: OM, SM
- Esitetään VN TEAS -hankkeeksi vuonna 2022
- Vastaa GREVIOn suositukseen 10 a)
- Seurantatiedot: Selvitys on tehty. Mahdolliset jatkotoimet.

32. Toteutetaan Suomessa EU:n Gender-Based Violence -survey.

- Vastuutahot: Tilastokeskus, OM, SM, STM
- Kustannukset: 48 000 euroa (Suomen omavastuuosuus)
- Vuonna 2021
- Vastaa GREVIOn suositukseen 9
- Seurantatiedot: Suomi on osallistunut tutkimukseen.

Lähteet

Aaltonen, Jussi: Turvataitoja nuorille – Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. THL 2012.

Apulaisoikeuskanslerin päätös 12.4.2019. Dnro OKV/1325/1/2018. Poliisin menettely parisuhdeväkivaltatilanteessa.

Brusila, Pirkko; Kero, Katja; Piha, Juhana, Räsänen, Marita (toim.): Seksuaalilääketiede. Kustannus Oy Duodecim 2020.

GREVIO Baseline Evaluation Report Finland. GREVIO/Inf(2019)9.

Hakkarainen, Louna: Digitaalinen väkivalta parisuhteessa ja sen jälkeen. Opas väkivallan kokijalle, ammattilaiselle ja läheiselle. Naisten Linja Suomessa ry 2019.

Hansen, Saana; Sams, Anni; Jäppinen, Maija; Latvala, Johanna: Kunniakäsitykset ja väkivalta – selvitys kunniaan liittyvästä väkivallasta ja siihen puuttumisesta Suomessa. Ihmisoikeusliitto 2016.

Henkirikoskatsaus 2020. Martti Lehti. Helsingin yliopisto. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 41/2020.

Hong, Tuuli: Kunniaan liittyvän väkivallan uhrin oikeudellinen asema. Turun yliopiston julkaisuja 2020.

Hyvärinen, Salla; Hautamäki, Jari: Katkaise väkivalta. Lähisuhde- ja perheväkivallasta epäillyn ohjaaminen esitutkinnasta väkivaltaa katkaisevaan palveluun. THL 2013.

Häirintä suomalaisessa kilpaurheilussa. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. 2020.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Tilannekatsaus 1.1.–31.12.2019.
http://www.ihmiskauppa.fi/files/505/Ihmiskaupan_uhrien_auttamisjarjestelman_tilannekatsaus_1.1.-_31.12.2019.pdf

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Tilannekatsaus 1.1.–31.12.2018.
http://www.ihmiskauppa.fi/files/444/Ihmiskaupan_uhrien_auttamisjarjestelman_tilannekatsaus_1.1.-_31.12.2018.pdf

Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018–2021. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:16.

Istanbulin sopimus. Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. Istanbul, 11.V.2011.

Karhuvaara, Marjatta; Kaitue, Sanna; Ruuhilahti, Susanna: Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. THL 2013.

Kinnunen, Jani; Lilja, Pekka; Mäyrä, Frans: Pelaajabarometri 2018. Monimuotoistuva mobiilipelaaminen. Tampereen yliopisto. TRIM Research Reports 28.

Korpilahti, Ulla; Kettunen, Hanna; Nuotio, Erika; Jokela, Satu; Nummi, Vuokko Maria; Lillsunde, Pirjo (toim.): Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27.

Koukkula, Mimmi; Klemetti, Reija: Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen (FGM) estämisen toimintaohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:1.

Kuusio, Hannamaria; Seppänen, Anna; Jokela, Satu; Somersalo, Laura; Lilja, Eero (toim.). Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa. FinMonik-tutkimus 2018–2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019.

Lajunen, Kaija; Ylenius-Lehtonen, Mirja; Andell, Minna: Tunne- ja turvataitoja lapsille. THL 2015.

Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019. Tilastoraportti 33/2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Lupa välittää, lupa puuttua. Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä urheilussa. Olympiakomitea 2019. <https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2019/10/64dcb932-lupa-valittaa-lupa-puuttua.pdf>

Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit. Lähisuhdeväkivaltatyön hyvät käytännöt rakenteisiin. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:55.

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:5.

Näsi, Matti: Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2016. Helsingin yliopiston kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, katsauksia 18/2016.

Onko Suomi maailman turvallisin maa kaikille? Turvallisuuden toteutuminen eri sukupuolten ja väestöryhmien kannalta. KPMG Oy Ab 25.5.2018.

Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2020:4a. <https://www.oph.fi/fi/ti-lastot-ja-julkaisut/julkaisut/opas-seksuaalisen-hairinnan-ennaltaehkaisemiseksi-ja-sii-hen>

Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019.

Pakkoavioliittojen ehkäisyn ja torjunnan tilannekuva sekä kartoitus jatkotoimenpiteistä. Oikeusministeriön muistio 2018. <https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/4750802/Muistio+Pakkoavioliittojen+ehk%C3%A4isyn+ja+torjunnan+tilannekuva+sek%C3%A4+kartoitus+jatkotoimenpiteist%C3%A4+.pdf/6ba42422-92ab-9ef8-b476-33b0fcf08eec/Muistio+Pakkoavioliittojen+ehk%C3%A4isyn+ja+torjunnan+tilannekuva+sek%C3%A4+kartoitus+jatkotoimenpiteist%C3%A4+.pdf>

Pew Research Center: Online Harassment 2017.

Piispa, Minna: Uskalla olla, uskalla puhua: vammaisen nainen ja väkivalta. THL 2013.

Poliisihallituksen ilmoitus apulaisoikeuskanslerille liittyen tämän päätökseen koskien Poliisihallituksen lähisuhdeväkivaltaa koskevia ohjeita. Kirje 28.5.2020. POL-2019-72996.

Poliisin toiminta perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa. Ohje 11.5.2020. POL-2020-28566.

Potter, Sharyn J. ym. (2009): Empowering Bystanders to Prevent Campus Violence Against Women. A Preliminary Evaluation of a Poster Campaign. *Violence Against Women* 15:1, 106–121.

Powell, Anastasia & Henry, Nicola: Technology-Facilitated Sexual Violence Victimization: Results From an Online Survey of Australian Adults. *Journal of Interpersonal Violence* 1–29, 2016.

Recommendation on the implementation of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence by Finland. IC-CP/Inf(2020)3.

Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus. Oikeusministeriön julkaisuja. Mietintöjä ja lausuntoja 2020:9.

Siukola, Reetta: Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkkinä päihde- ja mielen-terveystyö. THL 2014.

Sundstrom, Beth ym. (2018): It's Your Place: Development and Evaluation of an Evidence-Based Bystander Intervention Campaign. Health Communication 33:9, 1141–1150.

Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2018 – kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Helsingin yliopisto. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Kat-sauksia 35/2019.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö 2019.

Suomi tasa-arvon kärkimaaksi. Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2020–2023. Valtioneu-voston periaatepäätös. 25.6.2020.

Tavoitteena naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja perheväkivallasta vapaa Suomi. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmasta Istanbulin sopimuksen toimeen-panoon. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen raportteja ja muistioita 2016:15.

Toivonen, Virve: Pakkoavioliittojen esiintyminen ja ilmitulo Suomessa. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2017. [https://oikeusministerio.fi/docu-ments/1410853/4750802/Avioliittoon+pakottaminen+-+selvitysmuis-tio+2017+HY.pdf/8b68f4a4-8c0e-43e0-9314-a40af9e4c56f/Avioliittoon+pakottami-nen+-+selvitysmuistio+2017+HY.pdf.pdf](https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/4750802/Avioliittoon+pakottaminen+-+selvitysmuis-tio+2017+HY.pdf/8b68f4a4-8c0e-43e0-9314-a40af9e4c56f/Avioliittoon+pakottami-nen+-+selvitysmuistio+2017+HY.pdf.pdf)

Törmä, Sinikka; Pitkänen, Sari; Huotari, Kari: Sukupuolittuneet pelikentät. Naisten pe-laaminen kulttuurisena ja yhteiskunnallisena ilmiönä Suomessa. Kuntoutussäätiön työselosteita 49/2015.

Vall, Berta 2017: Nordic Countries Overview of Work with Perpetrators of Intimate Partner Violence. Copenhagen: Nordisk Ministerråd. [http://urn.kb.se/re-solve?urn=urn:nbn:se:norden:org:diva-4776](http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:norden:org:diva-4776).

Violence against women: an EU-wide survey. Main results. European Union Agency for Fundamental Rights, 2014.

#HerNetHerRights Resource Pack on ending online violence against women & girls in Europe. The European Women's Lobby 2017.

Verkkosivut

Tilastokeskus: Aikuisista perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreista 76,8 prosenttia naisia. 2.6.2020. http://tilastokeskus.fi/til/rpk/2019/15/rpk_2019_15_2020-06-02_tie_001_fi.html

Tilastokeskus: Tieto & trendit. Parisuhdeväkivallasta tehdyt ilmoitukset lisääntyivät keväen aikana. 14.7.2020. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/parisuhdevakivallasta-tehdyt-ilmoitukset-lisaantyivat-kevaan-aikana/>

Rikksentorjuntaneuvosto: Materiaaleja nuorten rikosten ehkäisyyn <https://rikksentorjunta.fi/materiaaleja-nuorten-rikosten-ehkaisyyn>

Rikksentorjuntaneuvosto: Seksuaalisen väkivallan sivustakatsojat – bystander intervention <https://rikksentorjunta.fi/seksuaalisen-vakivallan-sivustakatsojat>

Väestöliitto: Et ole yksin. <https://etoleyksin.fi/>

YLE uutiset: Poliisilta uutta tietoa: Viime vuonna Helsingissä tutkittiin yli 30 kunniaiväkivaltajuttua – Suurin osa pahoinpitelyjä ja laittomia uhkauksia. 22.1.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11168099>

Liite 1. Torjuntaohjelman työpajoihin osallistuneiden taustatahot

A-klinikkasäätiö

Amal ry

Amnesty International Suomen osasto

DaisyLadies ry

Ensi- ja turvakotien liitto

Fenix Helsinki ry

Helsingin kaupunginkanslia

YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNI

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

Lapin yliopisto

Lastensuojelun Keskusliitto

Loisto settlementti ry/ SOPU-työ

Lyömätön Linja Espoossa ry

Maria Akatemia ry

Miessakit ry

Monika-Naiset liitto ry

Naisjärjestöjen Keskusliitto

Naisten Linja Suomessa ry

Nicehearts ry

Nuorten Exit / Exit – pois prostituutiosta ry

NYTKIS ry

Rikosseuraamuslaitos

Rikosuhripäivystys

Rusetti- Vammaisten naisten valtakunnallinen yhdistys ry

sisäministeriö

Someturva

Suomen Kätilöliitto

Suomen Pakolaisapu ry

Suvanto ry

Tasa-arvovaltuutettu

Tukinainen ry

Turun yliopisto

työ- ja elinkeinoministeriö

oikeusministeriö

Opetushallitus

Oulun tuomiokirkkoseurakunta

Poliisihallitus

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Vasemmistoliitto

VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry

Väestöliitto ry

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto

Liite 2. GREVION suositukset, joihin torjuntaohjelman toimenpiteillä vastataan

1. GREVIO muistuttaa, että Istanbulin sopimuksen 2 artiklan 1 kohdassa vahvistetaan ajatus, jonka mukaan kaikki naisiin kohdistuvan väkivallan muodot, perheväkivalta mukaan lukien, kohdistuvat suhteellisesti useimmin naisiin. Siksi GREVIO kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia tehostamaan sukupuolittuneisuuden näkökulman soveltamista pantaessa täytäntöön Istanbulin sopimusta, mukaan lukien sen perheväkivaltaa koskevia määräyksiä (5. kohta).

5. GREVIO kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia tunnustamaan, kannustamaan ja tukemaan nykyistä enemmän yhteistyötä kaikkien sellaisten valtiosta riippumattomien toimijoiden kanssa, jotka osallistuvat naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseen ja torjumiseen Suomessa, varmistaakseen näiden osallistumisen toimintaperiaatteiden ja ohjelmien, erityisesti kansallisten toimintasuunnitelmien, suunnitteluun sekä palvelujen, neuvonnan, vaikuttamisen ja valistuksen tarjoamiseen. Monimuotoisuuden varmistamiseksi ja toimintaperiaatteiden rakentamiseksi kaikkien Suomen naisten kokemusten pohjalle GREVIO kehottaa Suomen viranomaisia myös tunnustamaan, kannustamaan ja tukemaan, myös taloudellisesti, nykyistä laajempaa kirjoa naisten kansalaisjärjestöjä, mukaan lukien tukemalla Suomen maahanmuuttajanaisten ja muiden naisten yhteisöperustaisia ruohonjuuritason liikkeitä (31. kohta).

9. GREVIO kehottaa Suomen viranomaisia tekemään säännöllisin väliajoin eri kohde-ryhmille suunnattuja kyselytutkimuksia kaikista naisiin kohdistuvan väkivallan muodoista sekä väestöpohjaisen tutkimuksen, jotta pystyttäisiin arvioimaan saamelaisnaisten altistuneisuutta seksuaaliselle väkivallalle ja perheväkivallalle ja saataisiin siten lähtökohtaa poliittisille jatkotoimille (47. kohta).

10. GREVIO kehottaa Suomen viranomaisia (51. kohta)

a. käsittelemään tutkimuksen avulla kaikkia naisiin kohdistuvan väkivallan muotoja, kuten seksuaalista väkivaltaa, vainoamista, pakkosterilointia, pakkoavioliittoa tai muita perinteisiä käytäntöjä, jotka ovat haitaksi naisille ja joita ei ole aiemmin tutkittu

11. GREVIO kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia edistämään tai toteuttamaan säännöllisesti ja kaikilla tasoilla valistuskampanjoita tai ohjelmia, joissa käsitellään naisiin kohdistuvan väkivallan eri ilmentymiä, muun muassa yhteistyössä kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden, tasa-arvoelinten, kansalaisyhteiskunnan ja kansalaisjärjestöjen, erityisesti naisjärjestöjen, kanssa. GREVIO kehottaa painokkaasti Suomen

viranomaisia myös ryhtymään toimiin edistääkseen ohjelmia ja toimintoja, joiden tarkoituksena on voimaannuttaa naisia ja tyttöjä, myös erityisten ryhmien ja yhteisöjen naisia ja tyttöjä (57. kohta).

12. GREVIO kehottaa Suomen viranomaisia arvioimaan uudelleen keskeisiä poliittisia asiakirjojaan ja aineistojaan, opetusaineistot mukaan lukien, varmistaakseen, että kaikkia naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan muotoja käsitellään iänmukaisesti. GREVIO kehottaa Suomea myös varmistamaan, että oppilaitosten henkilöstö on tietoinen siitä, miten yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvat väkivallan eri muodot tunnistetaan ja miten niitä käsitellään. Lisäksi GREVIO kehottaa Suomen viranomaisia edistämään näiden asioiden sisällyttämistä kaikkien asianomaisten ammattien opetussuunnitelmiin (64. kohta).

13. GREVIO vaatii Suomen viranomaisia ottamaan käyttöön kaikille lainvalvontavirkamiehille ja syyttäjille pakollisen ja järjestelmällisen perus- ja jatkokoulutuksen, jossa käsitellään kaikkia Istanbulin sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia väkivallan muotoja. GREVIO kehottaa painokkaasti kouluttamaan kaikkia väkivallan uhriksi joutuneiden naisten tai lasten parissa työskenteleviä ammattihenkilöitä, jotta heille varmistetaan tieto erilaisten haavoittuvien ryhmien erityispiirteistä ja -tarpeista. GREVIO kehottaa rakentamaan tämän koulutuksen sellaisten selvien säännösten ja ohjeiden pohjalta, joilla asetetaan vaatimukset henkilöstön noudatettavaksi kullakin alalla (72. kohta).

14. Lisäksi GREVIO kehottaa Suomen viranomaisia kehittämään ja levittämään laajalti ohjeita Istanbulin sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan eri muotojen käsittelemisestä, ottaen huomioon kunkin väkivallan muodon ominaisuudet ja keskinäiset yhteydet, uudelleenuhriutumisen riskitekijät ja sen, miten väkivalta voi vaikuttaa eritaustaisten henkilöiden kykyyn ja halukkuuteen ilmoittaa väkivallasta poliisille tai muille viranomaisille (73. kohta).

15. GREVIO panee merkille tarpeen varmistaa nykyistä vakioidummat lähestymistavat ja kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia ottamaan käyttöön ja panemaan täytäntöön yhdenmukaiset vaatimukset, joissa etusijalla ovat uhrien turvallisuus, tukeminen ja ihmisoikeudet, tekemällä läheisesti yhteistyötä uhrien erityistukipalvelujen kanssa Istanbulin sopimuksen 16 artiklan 3 kohdassa edellytetyllä tavalla. Lisäksi GREVIO kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia käyttämään kaikkia käytettävissä olevia keinoja varmistaakseen, että tällaisiin ohjelmiin osallistutaan laajalti, muun muassa sisällyttämällä ohjelmat rikosoikeusjärjestelmään, rikosseuraamusjärjestelmä mukaan lukien, keinona vähentää rikosten uusimista. Viranomaisia kehoitetaan käynnistämään tieteellisiä tutkimuksia (arviointeja) ohjelmien tuloksista arvioidakseen muiden näkökohtien ohella rikosten uusimisen riskiä, tarkoituksena varmistaa uhreille nykyistä korkeatasoisempi turvallisuus ja suojele (79. kohta).

16. Koska joukkoviestimillä ja yksityissektorilla on tärkeä merkitys niiden asenteiden muovaamisessa ja muuttamisessa, jotka liittyvät naisten asemaan ja rooliin yhteiskunnassa sekä naisiin kohdistuvan väkivallan hyväksyttävyyteen, GREVIO kehottaa Suomen viranomaisia ottamaan käyttöön kannustimia tai muutoin edistämään sellaisten itsesääntelyvaatimusten kehittämistä ja seurantaan, jotka koskevat naisten ei stereotyyppistä ja ei-seksististä esittämistä viestimissä, myös kerrottaessa naisten kokemasta väkivallasta (88. kohta).

17. GREVIO kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia ryhtymään asianmukaisiin toimiin luodakseen erilaisten valtiollisten ja valtiosta riippumattomien toimijoiden ja palveluntarjoajien välille vakiintuneet yhteensovittamisen ja yhteistyön rakenteet tarkoituksena varmistaa asianmukaiset eri toimijoiden välisen yhteistyön muodot, jotka perustuvat näkemykseen siitä, että naisiin kohdistuva väkivalta ja perheväkivalta ovat sukupuolittunutta väkivaltaa, ja keskittyvät uhrien ihmisoikeuksiin ja turvallisuuteen sekä heidän voimaantumiseensa ja taloudelliseen riippumattomuuteensa. Näihin toimiin olisi sisällyttävä ohjeita ja yhteistyömenettelyjä ja -säännöstöjä viranomaisille, jotka käsittelevät naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa, mukaan lukien erityiset väkivallan muodot, kuten pakkoavioliitto ja "kunniaväkivalta", sekä järjestelmä tällaisten tapausten käsittelystä saadun asiantuntemuksen ja kokemuksen jakamiseksi. GREVIO kehottaa painokkaasti osallistamaan kansalaisjärjestöjen ylläpitämät ja uhreja eri toimijoiden välisessä yhteistyössä edustavat naisten erityistukipalvelut kaikkiin virallisiin ja epävirallisiin yhteistyörakenteisiin (93. kohta).

18. GREVIO kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia varmistamaan, että paikallisten, kunnallisten ja alueellisten viranomaisten sekä sosiaalipalvelujen keskuudessa otetaan käyttöön ohjelmia, joilla pyritään varmistamaan uhrien toipuminen väkivallasta ja taloudellinen riippumattomuus auttamalla heitä taloudellisesti, kouluttamalla heitä ja avustamalla heitä työnsaannissa. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä kohtuuhintaisen, pysyvien asuntojen tarjoamiseen kaikille väkivallan naisuhreille ja heidän lapsilleen, etenkin uhreille, jotka eivät voi jäädä kotiinsa, ja naisten turvakodissa oleskelulle uhreille jatkotoimena. Lisäksi on parannettava tietoisuutta naisiin kohdistuvan väkivallan eri muodoista sekä kulttuurisensitiivisyyttä kansallisiin vähemmistöihin, kuten saamelaisiin, ja muihin Suomen erityisiin naisryhmiin kuuluvien naisten erityistä tilannetta kohtaan. Tällä tietoisuuden parantamisella on pyrittävä tarjoamaan asianmukaista tukea, joka on sovitettu kaikkien uhrien yksilöllisiin erityispiirteisiin, oikeuksiin ja tarpeisiin sekä ylittämään kieliesteet (104. kohta).

19. GREVIO kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia laatimaan ja panemaan täytäntöön laatuvaatimuksia ja -säännöstöjä, jotka koskevat kaikenlaisen naisiin kohdistuvan väkivallan käsittelyä kaikissa terveydenhuoltolaitoksissa, sekä parantamaan terveydenhuollon ammattihenkilöiden valmiuksia tunnistaa kaikkien naisiin kohdistuvan väkivallan muotojen uhrit pystyäkseen hoitamaan ja auttamaan heitä asianmukaisesti

sekä ohjaamaan heidät asianmukaisesti naisten erityistukipalveluihin osana yhteensovitettyjä toimia (106. kohta).

20. GREVIO kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia ryhtymään toimiin varmistamiseen sellaisten naisille tarkoitettujen erityistukipalvelujen tarjoamisen, joissa lähestymistapana on ajatus väkivallan sukupuolittuneisuudesta ja joissa annetaan laaja-alaista, välitöntä tukea sekä lyhytettä pitkäaikaisesti kaikille väkivallan naisuhreille ja heidän lapsilleen kaikkialla Suomessa. Poliisin ja muiden laitosten on ohjattava uhrit näihin naisten erityistukipalveluihin suoraan ja vältettävä toistuvaa ohjaamista niihin. Ennakoivaa lähestymistapaa tarvitaan erityisesti poliisin puuttuttua väkivaltaan, jotta pystytään varmistamaan uhrien tavoittaminen ja heidän mahdollisuutensa käyttää oikeuksiaan suojeluun ja tukeen (111. kohta).

28. GREVIO kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia tutkimaan ja saattamaan syytetoimien kohteeksi henkiset väkivallanteot sekä rankaisemaan niistä tehokkaasti käyttämällä täysimittaisesti Suomen rikoslain soveltuvia säännöksiä. Jotta kaikki teot, jotka vahingoittavat vakavasti henkilön henkistä eheyttä Istanbulin sopimuksen 33 artiklassa tarkoitetulla tavalla, säädettäisiin tehokkaasti rangaistavaksi, GREVIO kehottaa painokkaasti viranomaisia harkitsemaan, että rikoslakiin sisällytettäisiin uusi säännös, joka sopisi nykyisiä säännöksiä paremmin yleissopimuksen kehukseen (159. kohta).

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-259-835-6 (PDF)